

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "זיטב" (ובו י"א עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

נושאי הנוכה יתפרסמו בלי נדר ובס"ד בשבוע הבא.

"בומרנג" (בעין הסערה)

פרק ל"ו "בין תקוה ליאוש"

א) שליחות יוסף טיבה ועניינה.

אותו אחרי החלומות? אמנם הוא עצמו עשה את הכל כדי לגרוע משנאתם אבל ודאי לא נעלמה ממנו שנאה זו וא"כ תמוה היאך שלח את יוסף? והפליאה הגדולה יותר, דהרי ראובן עצמו היה אמור באותו יום לשוב אליו כדי לשמשו כדאיתא (פס' כ"ט) בפרש"י: וישב ראובן ובמכירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו". הרי שבכל יום היה אחד מהאחים מגיע אל יעקב כדי לשמש אותו וא"כ למה הוצרכה כלל השליחות, והלא ראובן היה בין כה וכה צריך לבוא לשמשנו וממנו ידע את שלום האחים?

והנה באוה"ח ובי"ב בית הלוי" נתבאר שיעקב אכן חשש מאד לשלוח את יוסף בלי שיהיה לזה את הערבות של המצווה, לפיכך הדגישה התורה "והשיבני דבר, שעשאו שליח להחזיר לו תשובה, שבזה אפילו למאן דאמר (פסחים דף ח' ע"ב) "שלוחי מצוה אינם ניזוקים רק בהליכתן אבל לא בחזרתן" על זה עשה יעקב אבינו את יוסף שליח להשיבו דבר כדי שתהיה השליחות גם על החזרה, ובכה"ג הוי שליחות כפולה גם השבת הדבר ולפיכך סמוך ובטוח היה יעקב שלא ינזק. (אמנם יכול לתמוה המבין למאי נדרש מינוי מיוחד לכך, הרי כל מטרת השליחות לראות את שלום אחיך ושלום הצאן ממילא מונח בזה שישבינו דבר, שהרי בלא זה מה טעם לכל השליחות, אם כן השליחות לא מסתיימת רק כשיודיענו דבר? ברם אם היה נאמר לו

איתא בפרשה (פרק ל"ז י"ג י"ד) "ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני ויאמר לו לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשביני דבר וישלחהו מעמק חברון ויבוא שכמה".

ובפרש"י: הנני לשון ענווה וזריזות, נזדרז למצוות אביו ואף ע"פ שהיה באחיו ששונאין אותו. ולעיל מיניה (פסוק י"ב פירש"י בד"ה לרעות את צאן) נקוד על 'את' שלא הלכו אלא לרעות את עצמן". פשטות דברי רש"י מורים שהייתה כאן סכנה עצומה ליוסף בעצם השליחות כי אחי יוסף לא הלכו הפעם לרעות את הצאן, כלומר הייתה להם כוונה אחרת ברעיה הזאת ואת הצאן הותירו בשכם, אבל הם עצמם היו בדותן כפי שמתברר בהמשך כדאיתא ברש"י (פס' י"ד נלכה דותינה) "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם" כלומר לעיין מאיזה דין ידונו אותך (ואף שלא ידעו שיעקב ישלח אליהם את יוסף כי זהו מקום הסכנה ומהיכי תיתי שישלח אליהם את יוסף, ברם הם ישבו לחפש נכלי דתות לדון אם הוא חייב מיתה ובאיזה אופן יהיה מותר להם להמית את יוסף כפי שיתבאר להלן).

ולפי זה יש כאן תימה עצומה, למה אכן הוצרך יעקב לשלוח את יוסף לראות את שלום אחיו וכי לא היה יודע שאחיו שונאים

כתב "ואמר ישראל ליוסף הלא אחיך רען בשכם ודחיל דלמא ייתון חיזאי וימחינון על עסק די מחו ית חמור ויש שכס וית יתבי קרתא איתא כדון ואשלחינך לותהון וכו'". נראה דיעקב חשש מסכנה שתגיע לאחים מיושבי הארץ, ולפי"ז צריך להבין למה סבר לשלוח את יוסף למקום סכנה מרובה כל כך ומה יוסיף יוסף בזה?

ולולי דמסתפינא הוי אמינא, דיוסף היה אמור להיות כעין צופה מרחוק, לראות אם מרחפת סכנה מאותם יושבי החוי ואם חלילה וחס הייתה צפויה סכנה היה יעקב שחילו רב מגיע למלחמה כדי לחלץ את האחים, וכפי שכתוב במדרש על הפסוק (לעיל פרק ל"ה ה') "ויסעו ויהי חתת אלוקים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב", שבעת שנסעו באו העמים למחות את יעקב ובניו וחגר יעקב כלי מלחמה כנגדם ובכך הניס את האויב, לפיכך צריך היה את יוסף שלא היה בתוך המערכה שיוכל לבשרנו על כך, אבל על ראובן עצמו לא סמך, שכיון שהוא כבר בתוך סבך המלחמה שמא לא יוכל לצאת מהמקום כדי לבשרנו על העניין, ובזה לא יועיל דין שלוחי מצוה שמשמש את אביו כדי להצילו דבזה הוי שכיחא הזיקא ביותר ושמא לא יועיל, אבל על יוסף סמך יותר כיון שלא היה בתוך סבך המלחמה ובזה לא הוי שכיחא הזיקא כולי האי, ברם הדברים אין להם כל סמך וראיה ולפיכך צע"ג בדבר.

ויש לעיין, דאם היה החשבון של יעקב צודק מפני מה אירעה הסכנה ליוסף והלא היה שליח להשיבנו דבר והרי לא תמה שליחותו ולא השיבו דבר? אמנם יכולנו ליישב זאת דכל החשבון היה מוטעה כיון שאחי יוסף אכן שנאו ביותר את יוסף (ואף שחלילה וחס לא חשודים האחים על שנאה שהיא רח"ל מידה מגונה ביותר, ברם לשיטתם דנו אותו על פי האמת וסוברים היו שמותר להם לשנוא אותו כיון שהוא רודף אותם להוציאם מכלל ישראל) ולפי"ז הוי שכיחא סכנתא ביותר ולא מהני שליחות מצוה

"רק לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן" ולא היה נאמר "והשיבני דבר" אף שהמטרה היא השבת דבר, ברם אם היה נאמר במינוי רק "לך ראה את שלום אחיך ושלום הצאן" עיקר השליחות הייתה מתקיימת מצד המינוי, לפיכך זכות המצווה לא הייתה עומדת ליוסף בחזרה, רק כשעשה כעת מינוי מיוחד גם על השיבני דבר לא הסתיימה השליחות עד השבת דבר, ועדיין הדברים צריכים ביאור)

אלא שיש לתמוה בזה, שהרי במקום דשכיחא הזיקא איכא פלוגתא בין רבנן לפלימו, דאיתא התם "חור שבין ישראל לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת, פלימו אומר כל עצמו אינו בודק מפני הסכנה. ופרכינן, והאמר רב אלעזר שלוחי מצוה אינם ניזוקים? ומתריצין התם, היכי דשכיחא הזיקא שאני, וראיה משמואל שלא רצה למשוך את דוד למלך מפני סכנת שאול והסכימה עמו שכניה. ולכאורה אף הכא שכיחא הזיקא, ולכאורה מהתם תיובתא לרבנן דפלימו? וצ"ל לרבנן דס"ל דגוי אינו נחשב שכיחא סכנא כל כך כשאול, משום דמי יאמר דאותו הגוי יעליל על אותו ישראל שעושה לו כשפים ולפי זה צריכים לומר שיעקב אבינו סבר כרבנן דפלימו ובטוח היה שהאחים אינם כה שונאים ליוסף עד דתהוי שכיחא הזיקא כסכנת שאול. ובאור"ח הק' העלה אח"ז דאפילו אליבא דפלימו דפליג על רבנן אפשר ליישב את הדברים, יעקב סבר דהאחים לא יעשו חלילה וחס רעה ליוסף כי אחים הם ולא נחשדו אצלו על שפיכות דמים רח"ל, ולפיכך סבר דדי בשליחות מצוה כדי לבטח את יוסף, עכת"ד יעו"ש.

אלא דמכל מקום צ"ע רב, דאמאי נצרכה השליחות כלל והרי ראובן ישוב אליו לשמשנו וממנו ידע את שלום האחים וא"כ כל השליחות הזו לכאורה יתירה היא? עוד יש להבין מפני מה חשש יעקב כל כך עד שהוצרך לעשות שליחות מיוחדת ובכך לסכן את יוסף עצמו? והנה בתרגום יונתן

השליחות ההיא מיותרת, נמצא שאכן אין בזה מראה מקום אלא שליחות בדווקא למקום מסוים ולכן כל מטרת השליחות הייתה בגין שכס בלבד אבל לדותן אין כבר את השליחות ולפיכך הגיע בגין זה לסכנה, עכת"ד מו"ר מרן הגרמ"ד שליט"א.

ולפי"ז יובן היטב מפני מה ראובן גופא לא הסתכן כשהלך לשמש את אביו והלא היה כאן שכיחא הזיקא ביותר ובכה"ג לא תועיל המצוה שמשמש את אביו להגן עליו? אלא שכל הסכנה הייתה רק אם הם בעיר שכס כי שם עוררה שנאתם על שהרגו את חמור ואת שכס אבל דותן הוא מקום אחר ושם אין כל חשש, לפיכך לא חשש ראובן לילך אל אביו מדותן אבל משכס אכן לא היה הולך כי זהו מקום מועד לסכנה.

אלא שתמיה רבתי איכא לי בזה, אי"כ מעיקרא היאך הלכו האחים לרעות את הצאן בשכס ויעקב הרי ידע על כך איך הוא נתן להם את הרשות לרעות בשכס והלא זהו מקום הסכנה ואסור לאדם להכניס את עצמו למקום הסכנה, ומעיקרא מאי קסבר יעקב אם אכן כל כך חשש ממקום זה? וצע"ג, אשמח לשמוע מהמעיינים החשובים שליט"א תירוץ הגון על כך.

מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א

(ב) בביאור דברי הראנ"ח והגר"א בסברת מ"ד מעלין בקודש ואין מורידין

גרסינן בשבת כ"א ע"ב: "תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דבית שמאי כנגד ימים הנכנסין וטעמא דבית הלל כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כבית שמאי ואחד

בכה"ג, ברם ב"בית הלוי" מבואר דבאמת היה יוסף ניצל מהסכנה אם היה עושה את השליחות כדת וכדין, אלא ששינה בשליחותו כי השליחות הייתה ללכת לשכס בלבד ואילו הוא הלך לחפשם בדותן ועל הליכה לדותן לא נצטווה ולפיכך אירעו האסון יעווי"ש.

ותמה ע"ז מו"ר מרן הגרמ"ד הלוי שליט"א דאטו הייתה ליעקב קפידא בדווקא שיחפשם בשכס עד שנימא שבה ששינה משליחותו לפיכך אירע לו האסון והלא עיקר כוונתו הייתה שילך לראות את שלום אחיו ואת שלום הצאן וישיבנו דבר, וא"כ אין זה רק 'מראה מקום לוי היכן מצויים האחים, וא"כ הדין שגם אם אחרי זה הלך לדותן כי לא מצאם בשכס אין זה נחשב שינוי בשליחות ומתקיימת השליחות בכה"ג, ודמי למאי דאיתא בגמ' בגיטין (דף ס"ה ע"א) "האומר תן גט זה לאשתי במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר פסול, הרי היא במקום פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר" ובפרש"י: "אינו אלא כמראה מקום לו שם תמצאנה" ולכאורה אף במקרה דידן לא הייתה כוונת יעקב אבינו שילך בדווקא לשכס אלא הוי מראה לו מקום דאין לו לטרוח כל כך כי יודע הוא שהם נמצאים בשכס ולפיכך עליו לילך לשכס כי שם ימצאם והוא הדין אם הלכו לדותן שילך לדותן דמהיכי תיתי שיהיה לו ענין רק על שכס וא"כ הדרא קושיא קמייתא לדוכתא למה לא הועילה המצוה להצילו מהסכנה?

ותירץ מו"ר הגאון שליט"א על פי דברי התרגום יונתן שהבאנו לעיל "ואמר ישראל ליוסף הלא אחיך רען בשכס ודחיל דלמא ייתון חיואי וימחינן על עסק די מחו ית חמור ויש שכס וית יתבי קרתא איתא כדון ואשלחינך לותהון" דלפי"ז נראה דהייתה השליחות בדווקא אל העיר שכס כיון ששם הרגו בני יעקב את שכס וחמור ולפיכך כל הסכנה הייתה רק שם ועל כן אם אין הם נמצאים בשכס אין הם מצויים במקום הסכנה ואין הוא יותר חושש לשלומם וכל

ההידורים. ולדעת הרי"ף המסקנא היא שהטעם משום מעלין בקודש ואין צריך היכר.

ומבואר מדבריו דמאן דאמר מעלין בקודש לא סבירא ליה כלל שמדליקין כנגד הימים היוצאין.

וכבר קדמו בזה בדרשות הראנ"ח פרשת וישב, שהביא את מחלוקת התוס' והרמב"ם, וכתב:

"ולפי הנראה שהרמב"ם לא שת לבו למה שחששו התוס' להיכר ימים הנכנסים והיוצאים, מפני שדקדק בסוגיא דהנך תרי אמוראי דאיפליגו בטעמא דבית שמאי ובית הלל מאי בינייהו, כמו שהוא מנהג הגמרא לדקדק בכל מקום, וסובר שהם חולקים במחלוקת זו עצמה, שהמפרש טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל משום מעלין בקודש לא הביט הכר ימים הנכנסין והיוצאין, וימשך מזה שהמהדרין מן המהדרין יעשו הנרות כמספר בני הבית, ואף על פי שלא יהיה הכר לימים הנכנסין והיוצאין. והמפרש טעמייהו משום ימים הנכנסין והיוצאין סובר שהמהדרין מן המהדרין לא יעשו הנרות אלא כמספר הימים בלתי צרוף דבני הבית, כדי שכל רואיהם יכירו מספר הימים. ועל פי המחלוקת הזאת עשה הרב עיקר ממי שמפרש טעמא דבית שמאי כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל משום מעלין בקודש, ולא שת לבו להיכר ימים הנכנסין והיוצאים. ועשה עקר מהטעם הזה מפני מעשה הזקנים אשר היו בציידן שזה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו משום מעלין בקודש, על כן סמך הרב ז"ל על המעשה הזה במעשה רב, ראה מעשה ונזכר הלכה, וטעם זקנים יקח". עכ"ל.

והובאו דברי הראנ"ח בקצרה בברכי יוסף (או"ח סי' תרע"א) ובחידושי החת"ס (שבת כא: ד"ה ואחד עשה כבית שמאי). וכן העיר הפר"ח (או"ח סי' תרע"א) שאפשר שהאמוראים הנ"ל פליגי במחלוקת התוס' והרמב"ם.

ולפי דברי הראנ"ח והפר"ח והגר"א הדרא קושיין לדוכתא על מאן דאמר מעלין בקודש ואין מורידין, דמעיקרא מנלן שצריך להעלות את מנין הנרות או להוריד, ולמה לא נאמר שידליקו בכל יום אותו מספר נרות.

עשה כדברי בית הלל זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקודש ואין מורידין".

ולכאורה תמוה לפי מאן דאמר שהמחלוקת היא אי אמרינן מעלין בקודש או כנגד פרי החג, למה מעיקרא היה מוסכם על הכל שבכל יום צריך להוסיף או להפחית נר מהיום שלפניו, וכי אי אפשר להדליק בכל יום אותו מספר נרות.

ולכאורה מוכרח דמאן דאמר מעלין בקודש גם כן סבירא ליה שהוא כנגד ימים היוצאין, והחילוק ביניהם הוא רק דמאן דאמר משום ימים הנכנסין וכו' סבר שבית שמאי הכריעו שצריך להדליק דוקא כנגד הימים הנכנסין, ולא נכון להדליק כנגד הימים היוצאין, ובית הלל הכריעו להיפך, דצריך להדליק דוקא כנגד היוצאין, ולא נכון להדליק כנגד הנכנסין. ומאן דאמר משום פרי החג וכו' סבירא ליה דבאמת גם בית שמאי וגם בית הלל מודים שיש מקום לשני הסברות, יש סברא נכונה להדליק כנגד ימים הנכנסין ויש סברא נכונה כנגד ימים היוצאין, אלא דבית שמאי הכריעו שלמעשה יש להדליק כנגד ימים הנכנסין כדי שיתמעט כמו פרי החג, ובית הלל הכריעו להדליק כנגד ימים היוצאים כדי להעלות בקודש. ועיין בפני הושע שכתב כעין זה.

אכן הנה ידוע מחלוקת הרמב"ם והתוס' בביאור הדין דמהדרין מן המהדרין, לשיטת הרמב"ם בעה"ב מדליק כמנין בני הבית ובכל יום מוסיף נר לכל אחד, ולשיטת התוס' ורוב הראשונים בעה"ב מדליק אחד ביום הראשון ומוסיף בכל יום רק נר אחד. וברמ"א סי' תרע"א ס"ב כתב: "וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק", וכתב בביאור הגר"א שם: "כ"כ הרמב"ם להלכה, נראה שכן הוא דעת הרי"ף, מדהביא מימרא דרבב"ח אר"י שני זקנים כו' כנגד פרי החגעה כו' דמעלין בקודש ואין כו', דלהאי טעמא לא חיישינן להיכרא דימים הנכנסין או היוצאים שכתב התוספות שם. וכן משמע בגמרא שם חד אמר כו' וחד אמר טעמא כו', דנפקא מינה בכה"ג כנ"ל, ומסקנא דב' זקנים כמאן דאמר דמעלין בקודש כו'", עכ"ל.

וביאור דבריו הוא, שמחלוקת התוס' והרמב"ם תליא בשני הטעמים של שיטת בית הלל, למאן דאמר משום ימים היוצאים צריך שיהיה בנרות היכר של איזה יום הם, כדעת התוס'. ולמאן דאמר מעלין בקודש אין צריך היכר, ואם כן עדיף להדליק גם עבור כל אחד מבני הבית, כדי לקיים את שני

שלפי טעם זה מנין הנרות אינו קשור כלל למספר של אותו יום.

ולפי שיטת המהר"ם ממירזבורק נראה דמי שהדליק בטעות ביום הראשון ב' נרות או יותר, צריך להוסיף בכל יום עוד נר לפי מניינו.²

[למעשה פסק הרמ"א (סי' תרע"ב ס"ב) בשם מהרי"ל שידליק כמו שאר בני אדם, דלא כמהר"ם ממירזבורק].

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

פרשת ושב

ג) בדן קטלנית.

א בפרשת השבוע, סמוך לפרשת מכירת יוסף מספרת התורה על יהודה שירד מאחיו, ועל לידת שני בניו - ער ואונן - שנפטרו, בשל מעשיהם הרעים, כידוע מחז"ל (נדה יג, א). לאחר שראה יהודה ששני בניו מתו, אמר לתמר כלתו (בראשית לח, יא): "וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתַמָּר פְּלֹתוֹ שְׁבִי אֵלַי וְנָתַתְּ לִי בָנִים".

² ואגב אורחא אציין שמצאתי דבר מוזר מאוד בסידור התפילה של יהודי פרס (עמ' 98), שכתוב שם (בתרגום מפרסית): "אבל נרות חנוכה מנהגים שונים להם, ויש כאלה שבלילה הראשון מדליקים נר אחד וכל לילה מוסיפים אחד, ויש אנשים שבלילה הראשון מדליקים שלשה נרות וכל לילה מוסיפים אחד, ויש אנשים שבלילה הראשון מדליקים שמונה נרות וכל לילה מוסיפים שמונה נרות", עכ"ל. ושני המנהגים האחרונים לכאורה נראים מנהג בורות ללא טעם וריח, אמנם לפי שיטת מהר"ם ממירזבורק נמצא שאלו שנהגו כך גם כן יצאו ידי חובת המהדרין מן המהדרין, כי לשיטתו אין צריך כלל שמנין הנרות יתאים למנין היום, אלא העיקר שיעלה ממה שהדליק אתמול, ואם כן אפשר גם להדליק ביום ראשון ג' או ח' נרות ומשם להוסיף בכל יום עוד נר אחד או עוד ח' נרות, כי העיקר הוא רק להעלות בקודש בכל יום ויום.

אמנם זה רק בדיעבד, אך עדיין המנהגים הנ"ל תמוהים מאוד, דמהיכא תיתי לחדש מנהגים שלא כדברי חז"ל, והמהר"ם מ"ץ מיירי רק באחד שנאנס ולא הדליק, אך לכתחילה ודאי אין לשנות ממה שכתוב בברייתא. ויתכן שהמנהג להדליק ביום ראשון ח' נרות ולהוסיף כל יום עוד ח' נרות הגיע מאחד שראה בבית אביו שעשה כך, אך באמת בבית אביו היו ח' נפשות, ועשה ממש בבית אביו ג' נפשות, ואביו חשב שצריך להדליק ביום ראשון כמספר הנפשות ולהוסיף עליהם בכל יום רק נר אחד. ובנו חשב שכך צריך לנהוג בכל בית.

והמוכרח מדבריהם הוא, שלהך מאן דאמר מה שמנין הנרות משתנה מיום ליום אין זה משום שכך יהיה יותר פרסום הנס, אלא הוא מטעם אחר הנסתר מאתנו, ואין לתמוה על זה, שהרי גם ההידור של נר לכל אחד ואחד [לפי דעת הרמב"ם שבעה"ב מדליק עבור כולם] לא נודע לו טעם ברור על דרך הפשט, שהרי אין בזה שום תוספת לענין פרסום הנס. וכמו כן י"ל שגם ההידור של מוסיף והולך אינו משום שכך יהיה יותר פרסומי ניסא, אלא הוא כך ראו חז"ל לפי עומק חכמתם שבכל יום ראוי להוסיף עוד נר. ובמופלא ממנו בל נדרוש.

ויש לציין שבמסכת סופרים פ"כ ה"ג כתוב: "ונרות כבית הילל משום מעלין בקודש ולא מורידין כעין ימים היוצאים", ומדנקט להו בחדא מחתא משמע כדברי הפני יהושע ששניהם הוא טעם אחד [שמשום מעלין בקודש יש להדליק כנגד ימים היוצאים ולא כנגד ימים הנכנסים]. אמנם הגר"א הגיה שם שצריך לומר: "וכעין ימים היוצאים", דהיינו שהם ב' טעמים נפרדים, ואזיל לטעמיה.

ומצאתי חבר קדמון לשיטת הראנ"ח והפר"ח והגר"א בהגהות מנהגים (הלכות חנוכה אות יז), שכתב שם: "מי שלא הדליק בליל ראשון מכל מקום מברך להדליק בליל שני ושלישי... ונראה דבליל ראשון שלו מדליק רק אחד, ואחר כך לפי הימים שמדליק, ולא מקרי אגודות לפי שיכול להגיד הטעם למי ששואלו, עכ"ל מתשובת מהר"ר מנחם ממירזבורג¹, עכ"ל.

כלומר, שלשיטת המהר"ם ממירזבורק מי שמתחיל להדליק ביום ד' דחנוכה ידליק באותו יום נר אחד וביום ה' ידליק שנים וכו', ולכאורה הוא תמוה מאוד, שהרי הדלקה כזו אינה כמספר הימים ואין בה שום תוספת לפרסום הנס.

ונראה פשוט דסבירא ליה דלהלכה הטעם הוא משום מעלין בקודש, וסבירא ליה כשיטת הגר"א

¹ מהר"ר מנחם ממירזבורק היה מגדולי אוסטרייך בדור שלפני המהרי"ל, ונקרא גם כן 'רבינו מנחם מעיל צדק' (או מהר"ם מ"ץ), ובשו"ת מהר"י ווייל סי' קל"ג כתב: "תחלה אבאר לכם מי הוא הרב המובהק רמ"מ אשר כתבתם הרבה דברים משמו. שם הגדול היה מהר"ר מנחם ממירזבורק. דירתו היה במדינת זכש"ן. היה למדן מופלג גדול בדורו. הרבה דינים ופסקים שכתב וקיבץ וחיבר מהם ספר גדול. ואותו ספר מצוי במדינת זכש"ן, וכל מנהג מדינת זכש"ן אחר אותו ספר". וביש"ש חולין פ"ז סי' ט"ז כתב: "מאחר שאותו חכם הנקרא ר"מ ווירזו"ברק שהיה מגדולי אישטרייך כמ"ש עליו מהרי"ו בתשובתו, והיה בעל הוראה וגדול הדור בזמנו, ועשה כמה תקנות וגדר כמה גדרות בישראל".

הגהותיו לגיליון החומש, וזכינו לאורו
לאחרונה] שכתב על אתר: "הנה מכאן ראייה
מפורשת מן התורה דקטלנית כדברי רבי
(יבמות סד, ב) דבתרי זמני". ואם כן שיטת
רשב"ג נסתרת לכאורה מהפסוק. ונצטרך
לומר כפירוש הרמב"ן, שיהודה רק רצה
להמתין עם הנישואין ולא לדחותם לגמרי.

ועוד קשה שהרי בגמרא (יבמות שם) כתוב
עוד: "אמר רבא השתא דאמרת דאחיות
מחזיקות, לא ישא אדם ממשפחת נכפין ולא
ממשפחת מצורעים, והוא דאיתחזק תלתא
זימני". ונפסק כן בשולחן ערוך (אבן העזר ב,
ז). וקשה מפני מה כאן מודה רבי שרק לאחר
שלשה פעמים, יש חזקת סכנה. ובחלקת
מחוקק (שם, י) כתב: "ואפילו רבי מודה שאין
לחוש במשפחה פחות מתלתא זימני, כך כתב
בנימוקי יוסף". והדברים צריכים ביאור.

ב. והנה הרמב"ם בתשובה (פאר הדור, קמו)
נשאל לגבי יבמה קטלנית האם מותר ליבם
ליבמה או שנחשב הדבר כסכנת נפשות
שדוחה מצות יבום. הרמב"ם דחה את דבריהם
וכתב: "תמה אני תמיהה גדולה על תלמידי
חכמים יקרים עסוקים בתורה תמיד, שיסתפקו
עליהם מדרגות האיסורים עד זאת המידה ולא
יבדילו בין האסור מן התורה למה שהוא אסור
מדבריהם ולמה שהוא מגונה בלבד ואין איסור
בו. והיותר תימה בשאלה הוא השוואתכם ספק
נפשות הבא בידיים, שדוחה מילה, לספק
נפשות, שחוששים לו על דרך הניחוש והכיחוש

שְׁלֵה בְּנֵי כִי אָמַר פֶּן יָמוּת גַּם הוּא כְּאֶחָיו וַתִּלְקֶה
תָּמַר וַתִּשָּׁב בֵּית אָבִיהָ". ומבאר רש"י (שם):
"כי אמר פן ימות - מוחזקת היא זו שימותו
אנשיה". והיינו שיהודה חשש לאחר מיתת שני
בניו, שמא גם לבנו השלישי - שְׁלֵה - יקרה
כן, ועל כן דחה את תמר בְּקֶשׁ.

הרמב"ן על אתר מקשה: "ולא ידעתי למה
יתבייש יהודה המושל בדורו מן האשה הזאת
ולא יאמר אליה לכי לשלום מביתי, ולמה יטעה
אותה, והיא אסורה לְשֵׁלֵה, כמו שאמרו (יבמות
סד, ב) בנשואים בתרי זמני היא חזקה. ועוד,
כי בהיותו מקפיד על זנוניה לחייב אותה
שריפה נראה שהיה חפץ בה להיותה בביתו.
ורחוק הוא שלא שמע יהודה כי בניו חטאו
וישלחם ביד פשעם ואין לתמר בהם חטא".

כלומר, הרמב"ן מקשה על רש"י שאם כוונת
יהודה היתה לדחות אותה לגמרי, כפי שהיה
צריך להיות הדין, מדוע לא אמר לה כן
בפירוש. ומשום כך מבאר הרמב"ן שיהודה לא
התכוון לדחותה בְּקֶשׁ, אלא רק להמתין שיגדל
שְׁלֵה, בכדי שלא יחטא כאחיו. ודברי הרמב"ן
צריכים ביאור, שאם אכן תמר היתה אסורה
להינשא לְשֵׁלֵה מדין קטלנית, היאך תכנן
יהודה להשיאה אליו לאחר שיגדל.

עוד יש לדון, שלפי פירוש רש"י נמצא שאשה
נחשבת לקטלנית כבר לאחר מיתת שני
בעלים, כדעת רבי, ולא כדעת רבן שמעון בן
גמליאל. שוב ראיתי בספרו של רבינו היעב"ץ
על התורה "אם לבינה" [שנדפס על פי

ומה ההבדל בין נישואין ליבום לגבי חשש קטלנית. אמנם על שאלה זו יש ליישב בפשיטות על פי מה שכתב האבני נזר (אבן העזר מה, יג): "אך התירוץ בזה פשוט דמצוה זו גם הראשונים עשו", וכוונתו לומר שהרי המציאות הוכיחה ששני הבעלים הראשונים שקיימו מצות נישואין, לא הגינה עליהם זכות המצוה, ועל כן רק כאשר הנידון הוא מצות יבום, שייך לומר ששומר מצוה לא ידע דבר רע. אלא שעדיין קשה שהרי אונן יבם את תמר, ואף על פי כן חשש יהודה על שלה, ומשמע שאף ביבום יש חשש קטלנית [וכן הוכיח החכם צבי (סימן א)].

ועוד יש לדקדק בעיקר הפרשה, שבתחילה יהודה לא רוצה לתת לתמר את שְׁלָה, ולבסוף הוא אומר (לח, כו): "וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צְדָקָה מִמֶּנִּי כִּי עַל כֵּן לֹא נִתְּתִיהָ לְשִׁלָּה בְּנִי וְלֹא יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּהּ", ומשמע שהוא היה צריך להסכים לתמר להינשא לְשִׁלָּה. ודברי הרמב"ן שביאר שבתחילה לא ידע יהודה מעוונות בניו, ואילו היה יודע כן לא היה חושב על תמר שהיא קטלנית, דחוקים מאוד. ראשית, מה כעת התברר ליהודה, וכי כעת נודע לו מעוונותיהם. ועוד קשה, שהרי עדיין אפשר לומר שאם תמר היתה בעלת מזל טוב, היו מאריכים אף בשמים לעוונותיהם של בעליה, ואם כן עדיין לא יצאה מחשש קטלנית. [ויעוין בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה תנינא, חלק א, סימן יד), ובספרו על התורה (דברי שאול) שהאריך בזה

והדמיונות והדימויים, אשר במקצת הזמנים יקבלו פעולתם הגופות חלושי הבנין. אך לא ביאור אלו העניינים הוא כוונת התשובה, אלא דעתנו, שזאת המוחזקת מגונה שתינשא לשאר האנשים אבל אין איסור בזה כלל, ואין הבדל בין אדם, שיישא מוחזקת או יאכל ממישא דאסר גנאה (שבת פב, א) וכיוצא בזה. וכו'. וכך הורינו אנחנו ועשינו בארץ מצרים, מאז באנו אליה. וכל זה [שלא במקום מצוה, ר"ל בנישואין בעלמא. כל שכן ביבמה, שנפלה ליבום, אין טוענין בה זאת הטענה ולא] תידחה מצוה של תורה מפני חששא בעלמא. זה דבר, שלא שמענו מעולם כמותו ולא חשבתי, שיעלה כלל על דעת השלם [בשכלו]". [והובאה תשובה זו בקיצור, בכסף משנה (איסורי ביאה כא, לא)]. וכן פסק השולחן ערוך (אבן העזר ט, א).

ודברי הרמב"ם צריכים עיון גדול [וכבר תמהו כן הראשונים (שו"ת הרשב"א ג, שסד)], מהיכן יצא לרמב"ם שאיסור קטלנית הוא רק מצד ניחוש ופחד, והלא בגמרא נשנית הלכה זו בסתמא. ובפשטות איסור זה מקורו בתורה [אמנם נחלקו האחרונים האם זהו ממש איסור דאורייתא או לא. ויעוין באוצר הפוסקים (אבן העזר ט, א) שהביאו את דעות החולקים], ומהיכי תיתי לומר שזהו אינו איסור.

ועוד צריך ביאור שהנה הרמב"ם הזכיר שביבום שהוא מצוה ודאי שלא נאמר חשש קטלנית, וקשה וכי נישואין אינו מעשה מצוה,

על היבום. ואין סתירה בדברי יהודה, אלא יהודה תכנן ששלה יגדל ואז הוא יוכל להחליט אם הוא חושש או לא, וכן למעשה הנישואין שלו יהיה שם יבום.

והשתא דאתינן להכי, אפשר לומר שאין להוכיח מדברי הפסוקים כדעת רבי, שכבר בב' פעמים נחשבת האשה קטלנית. כיון שהדבר תלוי בדעת בני אדם, ואין הכרח מזה שיהודה חשש עבור בנו, שכך הוא הדין כלפי האדם עצמו. שאפשר שכלפי בנו, אדם חושש יותר.

ולפי זה מבוארים היטב דברי השולחן ערוך (אבן העזר ט, א) שכתב: "ואם הכיר בה יש לה כתובה, לא הכיר בה אין לה כתובה משלישי, אבל משני יש לה כתובה אפילו לא הכיר בה". ובחלקת מחוקק על אתר (ס"ק א) תמה מאוד על הדברים שהרי לפי הרמב"ם אין כאן מקח טעות, ואילו לפי הרא"ש והחולקים על הרמב"ם נחשב הדבר כמקח טעות, ואם כן אף שאין יכול לגרשה בעל כרחה, למה יש לה כתובה. ונמצא שהרכיב השולחן ערוך את דעת הרמב"ם והרא"ש [ויעויין בתשובת גליא מסכת (סימן יא) שהאריך הרבה בדברי הרמב"ם].

ולפי דברינו בדעת הרמב"ם מיושבים הדברים היטב, שאין זה מקח טעות גמור שמצוה על הבעל השלישי להוציא, אלא הדבר תלוי בדעת הבעל, ואם רוצה להישאר עימה יכול להמשיך ולחיות עמה, אלא שהיא מצידה הטעתה את הבעל השלישי, ועל כן אין לה כתובה ממנו.

בכמה ביאורים, ובספר הכתב והקבלה על אתר].

ג. והנראה לומר בכל זה שהרמב"ם נקט שאיסור נישואי קטלנית שונה מאיסור נישואין למשפחת מצורעים. איסור נישואין למצורעים הוא איסור על הבעל שאסור לו לעשות מעשים מסוכנים, וכדי לקבוע שזה סכנה צריך שתחזק הסכנה ג' פעמים; אבל איסור קטלנית הוא מתייחס לאשה, שאסור לה להעלים פרט זה מבעלה, כיון שיש אנשים שחוששים להכניס את עצמם לענין כזה.

ועל כן שונה דיני קטלנית משאר חזקות של התורה, כיון שאנשים חוששים כבר בפעמיים [ולא צריך לדחוק כדברי הבכור שור (חולין נח, ב) בדברי הט"ז (יורה דעה ק, ו) לחלק בין סוגי החששות. ויעויין בפלתי שם (ס"ק ז)]. וזהו גופא היה מקור של הרמב"ם שאין איסור נישואי קטלנית דומה לאיסור נישואי אשה ממשפחת מצורעים.

וממילא מיושבת קושיית הרמב"ן על רש"י, שהטעם שיהודה לא רצה לומר כן לתמר משום שלא היה זה איסור מדינא, אלא תלוי הדבר בדעת בני אדם, ועל כן תכנן יהודה שבשעה ששלה יגדל הוא ישאל אותו האם הוא חושש לישא את תמר או לא.

ואין להוכיח ממעשה של אונן שאף ביבום יש חשש קטלנית. ראשית, בגלל שבמעשה היבום שהיה באותם הימים לא שייכת סברת שומר מצוה לא ידע דבר רע, שהרי עדיין לא נצטוו

היה מכוין אלא לנישואיו, הכל היה מאתו יתברך לגלגל מזה בריאת המשיח, שע"י מכירת יוסף נתגלגל שנפרד יהודה מאחיו שהורידוהו מגדולתו כדפירש רש"י, ויט עד איש עדולמי ונזדווג לשם, וע"י שנשא אשה לבנו נתגלגל הדבר שיצא המשיח מהאשה ההיא שנזדווגה ליהודה". אלא שעדיין כוונת המדרש צריכה ביאור, שהרי השק והתענית של ראובן לא היו על מכירת יוסף אלא על מעשה בלהה, ואם כן מה הקשר של ראובן לענין זה.

וכתב השם משמואל: "והרה"ק רבי ר' בונם מפרשיסחא זצללה"ה אמר שיהודה חשב בעצמו שלו לא תועיל שום תשובה באשר היה יכול להשיבו אל אביו, על כן נשא אשה אולי יעלה אותו אחד מבניו. וזקיני זצללה"ה מקאצק כשסיפרו לפניו זה המאמר אמר חס ל' לרבינו זצללה"ה שיאמר כה שאיש יסמוך על בניו שיתקנוהו, רק בודאי כך אמר שמאחר שחשב שאיבד כל מה שסיגל מיום היותו על כן התחיל מחדש לעבוד את ה' והתחיל מן המצוה הראשונה שבתורה". עכת"ד.

ולפי דבריהם ביאור כוונת המדרש לומר שיהודה בחר לו דרך תיקון אחרת על חטא מכירת יוסף. במקום להתעסק בשקו ובתעניתו כמו ראובן שהתעסק בשק ותענית על חטאו במעשה בלהה, או כמו יעקב שעסק בשק ובתענית בגלל שחשב שנענש על חטאיו, כמבואר ברש"י (לז, לה); יהודה בחר דרך

"ושמואל בקוראי שמו" – עיונים במשנתו של השם משמואל ז"ע

ושב תרע"ב מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א

ד) שני אופני תיקון חטא.

אחרי שהשבטים הקדושים מכרו את יוסף, כתוב בפסוק (בראשית לח, א): "וַיְהִי בַּעֲת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אֶחָיו", וביאר רש"י: "ללמד שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו היינו שומעים לך".

ואיתא במדרש (בראשית רבה פרשה פה סימן א): "ויהי בעת ההיא, רבי שמואל בר נחמן פתח (ירמיה כט, יא) כי אנכי ידעתי את המחשבות, שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח".

וביאר היפה תואר שכוונת המדרש לבאר את סמיכות הפרשיות: "ולזה אמר שנסמכה פרשה זו לומר, כי בהיות שבטים עסוקים במכירה, ויעקב בשקו, ויהודה בנשואיו, היה ה' עסוק בבריאת המשיח שנולד מזווג יהודה לתמר הנזכר בפרשה זו, כלומר שה' מסבב הסיבות לזה. ואף ששבטים לא נתכוונו אלא למכירת יוסף, ויעקב חשב כי זה לו לצער ויגון, והיה עסוק בשקו ובתעניתו, וכן יוסף שהיה עסוק בשקו להתפלל לאל על עבודתו, ויהודה לא

שחוזרים בתשובה הולכים ועוסקים בעבודת ה' להרבות בתיקון כבוד שמים. וזהו האופן המשובח והראוי יותר.

ומוסיף השם משמואל: "וכעין ששמעתי מהרה"ק ר' אברהם המלאך [בנו של המגיד ממעזריטש זי"ע] שפירש דברי הש"ס ברכות (כח, ב) שרבי יוחנן בן זכאי בכה ואמר איני יודע באיזה דרך מוליכים אותי, ותמוה כי ח"ו לומר שרבי יוחנן בן זכאי לא היה ממארי דחושבנא, ואמר ז"ל שיש שני מיני צדיקים, יש צדיק אשר אם ח"ו פָּגַם בדבר מה אינו זז משם עד שמתקן תיכף הפגם, ויש צדיק עוד גבוה מזה שאפילו אם ח"ו פָּגַם בדבר אינו פונה מעבודתו לתקן את הפגם כי באותו רגע שהוא עוסק לתקן את עצמו הרי הוא עובד את עצמו, אלא הוא הולך הלאה ועובד את הש"י ואינו משגיח על עצמו כלל, וזוהי מעלה גדולה מאד, ומ"מ הפגם צריך תיקון, ועל כן צדיק כזה יוכל להיות לפעמים שיצטרך ללכת לגיהנום למרק ולתקן את הפגם, וצדיק גדול כזה היה רבי יוחנן בן זכאי על כן אמר איני יודע באיזה דרך מוליכין אותי, עכת"ד".

ומבואר מדבריו שכאשר אדם מתעסק עם החטא, מלבד התיקון שהוא עושה שהוא דבר חשוב מאוד, מונח בזה גם תיקון של האדם, שהרי החטא מרחיק את האדם מהבורא, ונמצא שתיקון החטא כולל בתוכו גם תיקון של האדם. אבל כאשר האדם עוסק בכבוד שמים, יוצא שהוא מוותר על תועלת עצמו ומה

תיקון אחרת והלך לישא אשה. אלא שנחלקו ר' בונם והשרף מקאצק מה היתה כוונת יהודה בזה. לפי ר' בונם מחשבתו היתה שאולי בניו יתקנו את אשר פגם, ולפי השרף מקאצק הוא התחיל הכל מהתחלה, ולכך נשא אשה.

אבל השם משמואל מבאר באופן אחר. וזה לשונו: "דהנה איתא בספרים מה בין אברהם אבינו ע"ה לבין צדיקים שקידמוהו, שצדיקים שקידמוהו הסתפקו עצמם בשלימות נפשם, אך אברהם אבינו ע"ה היתה כל מגמתו שתצא ממנו אומה שלימה קוראים בשם ה' שיתגדל ויתקדש שמו יתברך בכל העולם, עכ"ד. ובוודאי כל זרעו אחריו הצדיקים הלכו בדרכיו, שכל מגמתם היתה למען כבוד הש"י שיתרבה בעולם, וכולם ידעו שצריכים להוליד בנים למען יהי' קיבוץ עדה שלימה קוראים בשם ה'. והנה כולם היו עוסקים בשקם ותעניתם לתקן פגמם, אך יהודה המציא דרך חדש מאד נעלה, כי בין כה וכה צריכין אנו ראשית לראות שיהיה צורך גבוה נעשה, ואפילו ח"ו אין לנו עוד שום תיקון מ"מ חלילה לנו לגרוע מצורך גבוה להעמיד עדה של קוראים בשם ה', כי עבדים אנחנו להש"י ואחת היא אם נתקן עצמנו או לא, העיקר שלא יפסיד הש"י".

מבואר מדבריו יסוד עמוק מאוד. כאשר אדם חטא ופגם וקלקל במעשיו, ודאי שמוטל עליו לתקן את מה שעשה. אלא שיש אופן שבו מתקנים את החטא ומתעסקים במעשה העבירה כדי לתקנו, ויש אופן אחר, שלאחר

הערה קסה): ואינה נקראת משיכה אלא אם
זזה ממקומה, כדכתיב תמשוך לזיתן בחכה,
וכתיב וימשכו ויעלו את יוסף, וכתיב משכני
אחריו נרוצה, וכיון שעקרה יד ורגל קנאה או
עד שתלך מלא קומתה ע"כ.

מבואר שמהלשון 'וימשכו ויעלו' משמע
שמשיכה היא כשנעקר הדבר ממקומו, ולכן
בהמה שנקנית במשיכה צריך שתעקור יד ורגל
או שתלך מלא קומתה.

ומקור הדברים בגמ' (ב"ב עה ב), שם נחלקו
התנאים לגבי משיכת בהמה האם סגי במה
שעקרה יד ורגל או דבעינן עד שתהלך מלא
קומתה. ולגבי ספינה נחלקו האמוראים,
דלדעת רב כיון שמשך כ"ש קנה ולדעת שמואל
לא קנה עד שימשוך את כולה. ולגבי שאר
מטלטלין נחלקו הראשונים, דלשיטת הרשב"ם
צריך למשוך את כולו אף לדעת רב, ולשיטת
הרא"ש סגי במשיכה מקצתו אף לדעת
שמואל, ורבינו יונה והריטב"א כתב שאף בזה
נחלקו רב ושמואל.

ולהלכה פסק השו"ע (חו"מ קצז ס"ג) לגבי
בהמה שכיון שעקרה יד ורגל קנאה, אבל
בספינה צריך למושכה כולה (שם קצח ס"ז),
וכן בשאר מטלטלין צריך למשוך את כל החפץ
ולהוציאו מהמקום שהוא בו (שם ס"ג). וטעם
החילוק מבואר בגמ' שם, דבהמה כיון שעקרה
יד ורגל אידך למיעקר קיימא משא"כ בספינה
ושאר מטלטלין.

א. ונסתפקתי במי שקונה רכב מחבירו ע"י
שנוסע בו מדין משיכה, כמה צריך ליסוע בו
בשביל לקנותו. ולפי מה שנפסק שמשיכת
מטלטלין הוא בכלולו, א"כ לכאורה צריך לעקור
את כל הרכב ממקומו הראשון, אך יש לדון
אולי מספיק משיכה כשיעור אורך גלגלי הרכב,
ואם הוציא את הגלגלים ממקומם הראשון קנה
אע"פ שרוב הרכב נשאר במקומו הראשון. וכן
יש לדון לגבי משיכת שולחן, האם מספיק
לעקור את רגלי השולחן ממקומם, או שצריך
לעקור את כל השולחן ממקומו הראשון.

ויש להביא ראיה כמו הצד השני, שהרי לגבי
משיכת בהמה נחלקו התנאים האם מספיק
שתעקור יד ורגל או שצריך למושכה מלא
קומתה, ופירש הרשב"ם מהו מלא קומתה-

שמטריד אותו זה רק כבוד שמים, וזוהי דרגה
גבוהה יותר בעבודת ה'.

זו היתה צורת העבודה של יהודה, בעוד
שראובן עסק בשקו ובתעניתו על חטא מעשה
בלהה, אמר יהודה לעצמו שיהיה עמו מה
שיהיה, הוא עוסק עתה בעבודת ה', ובהעמדת
תולדות שימשיכו להרבות כבוד שמים.

מעתה מיושב היטב הקשר לאורו של משיח,
כיון "שזהו אורו של מלך המשיח, שאינו
משגיח על תיקון עצמו רק על תיקון ישראל,
כמו שאמר דוד המלך ע"ה (שמואל ב' כד, יז)
"ואלה הצאן מה עשו תהי נא ירך בי ובבית
אבי", ואיתא בפסיקתא (פיסקא לו) שאמר
משיח על עצמו יאבד מאה כיוצא בו ואל יהיה
ניזוק ציפורנו של אחד מהם, וכל זה היה להם
משורשם שהוא יהודה".

ונראה להוסיף, שבאמת זהו ענין הגאולה
השלימה. שהרי ודאי שאת מה שהיה אי
אפשר להחזיר, אלא הגאולה תתבטא בריבוי
כבוד הש"י בעולם, באופן עבודתו של יהודה,
על פי דברי ר' אברהם המלאך והשם
משמואל. יהי רצון שנזכה לאורו של משיח
במהרה.

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א

(ה) דרכי הקנינים ברכב

וימשכו ויעלו את יוסף וגו' (לז כח)

איתא בשם רב האי גאון (קיצור השערים שי"ג,
ועי' אמרי בינה קנינים סי' יד ובתו"ש כאן

רכב אלא בצדי הרחוב כשיכול לחנות שם וכנ"ל.

ועי' במשפט שלום למהרש"ם (סי' קצז סק"א) שהביא רש"י מרש"י בכתובות פה א שאפילו באמצע הנהר במקום שהספינות הולכות שם נחשב רה"ר ולא מהני ביה משיכה. ובספר מסגרת השלחן (לר' בנימין זאב ב"ר שבת, נד' בשנת תע"ג, סו"ס תצד) כתב וז"ל, והאי טעמא איתא נמי בשווקים שלנו, דדוקא לענין שבת אין לנו רה"ר, דגזה"כ הוא משום שאין דומה לדגלי מדבר, אבל לא לענין דיני ממונות, ובפרט בירידים גדולים אף ביומר דשוקא דדחקי עלמא טובא, ושאלתי דבר זה מגדולי רבנים והורו לי כן בפשיטות דאין לן רה"ר בזו ע"כ. וכ"מ בקצה"ח (רעג סק"ד).

ואמנם שיטת התוס' רי"ד (ב"מ ט ב) שבהמה נקנית במשיכה אף ברשות הרבים, וזה לשונו שם: נ"ל דיש חילוק בין משיכת מטלטלין לבין משיכת בע"ח, דמשיכת מטלטלין אינה קונה ברה"ר ומשיכת בעלי חיים קונה ברשות הרבים, דמשיכת מטלטלין בעינן שימשוך המטלטל ויביאנו אליו, אבל אם גלגלו הלאה ברחוק ממנו, אע"פ שהסיעו הרבה ממקומו לא קנה, דלא חשיבא משיכה דידיה אלא כשהוא מביאו אצלו, והילכך בסימטא שיש לו בה רשות מהניא משיכה והוי כאלו הביאו ברשותו, אבל ברה"ר שאין לו בה רשות לא קניא משיכה דלא הביאו לרשותו, אבל משיכת בע"ח אינה כן, דעיקר משיכתן היא להנהיגה לפניו ולא שיביאם אצלו, ובעינן עד שתעקור הבהמה יד ורגל או עד שתהלך מלא קומתה, ובכל טצדקי דאיכא עקירה בין לפניו כגון שהנהיגה לפניו בין שהביאה אצלו הויא משיכה, כדאמרינן כיצד במשיכה קורא לה והיא באה, וכיון דעיקר הקנין תלוי בעקירת יד ורגל ולא שיביאנה אצלו אפי' ברה"ר קונה, ומאי דאמרינן בהמה מושכו ויוצא שאם הי' ברה"ר דלא קנה, התם משום דלא עבד משיכה ברה"ר אלא רוצה לקנותה בהוצאה שעשה לה מרשות הבעלים והביאה ברשותו, והילכך אם הוציאה מרשות הבעלים לרה"ר לא קנאה שלא הביאה לרשותו, אבל אם הנהיגה ברה"ר עד שתעקור יד ורגל או שתהלך מלא קומתה ה"נ דקני עכ"ל.

דהיינו עקירת ארבע רגליה, הרי שאם עקרה את ארבעת רגליה ממקומם הראשון חשיב משיכת כולו, אע"פ שגוף הבהמה עומד במקומו הראשון, והטעם משום שהרגלים מעמידים את הבהמה ועקירתם נחשבת כעקירת כל הבהמה. וא"כ ה"ה לגבי משיכת רכב דסגי בעקירת גלגלי הרכב (ויש להסתפק האם מספיק למשוך את מקום קצה הגלגל שנגע בקרקע, או שצריך למשוך כשיעור כל אורך הגלגל, כיון שכל הגלגל הוא המעמיד של הרכב וצ"ע).

ומצינו סברא זו גם לגבי קנין חצר, דמבואר בגמ' (קדושין כה ב) שפיל נקנה ע"י שמניח ארבעה כלים מתחת ארבע רגלי הפיל, וקונה את הפיל מדין קנין חצר, וקשה הרי רוב הפיל לא נמצא בחצירו אלא רק רגליו, ובהכרח שכיון שהפיל נסמך על רגליו, נגרר גופו אחר רגליו ונחשב כאילו כל הפיל נמצא בחצירו (ועי' שו"ת אבנ"ז סי' קס אות ד). ולכאורה ה"ה לרכב ושולחן שארבעת רגליו הם מעמידי הדבר.

וכע"ז מצינו בגמ' (שם כו ב) שלפי הצד שבקנין אגב צריך שיהיה צבורין, אם מכר קרקע כל שהו שתחוב בו מחט ובראשו מרגלית, הרי"ז נחשב צבורין, והקשה המהר"י בירב שם הרי רוב המרגלית אינה עומדת בתוך שדהו. ותירץ המהר"י בי רב שמכ"מ כיון שכולה נסמכת על המחט שעומדת על הקרקע הו"ל כאילו כולה עומדת בקרקע שלו.

ב. עוד יש לדון בדין משיכת רכב, היכן צריך ליסוע עם הרכב בשביל לקנותו. ושורש הספק הוא משום דלא מהני משיכה אלא בסמטה וצידי רה"ר ולא ברשות הרבים, וא"כ לכאורה לא יקנה את הרכב אלא אם יסע בו בצדי הרחוב במקום שיש לו רשות לחנות שם, אבל בנסיעה בכביש כיון שא"א לחנות שם לא יקנה.

[ואין לומר שכיון שהרחובות שלנו אין להם דין רשות הרבים לענין שבת, א"כ מועיל בהם משיכה, זה אינו דודאי הגדר של רה"ר לענין משיכה, אינו כנגד דין רה"ר לענין שבת, שהרי עיקר הטעם שלא מועיל משיכה ברה"ר הוא משום שאין לו רשות לשבת שם כמבואר ברשב"ם (ב"ב עו ב), וא"כ לא יועיל משיכת

ושורש הספק, דהנה לשיטת התוס' והרא"ש לא מועיל מסירה אלא בבהמה ובספינה ולא בשאר דברים, אך בשו"ע (קצח ס"ז) כתב וז"ל, הספינה, הואיל וא"א להגביה ויש במשיכתה טורח גדול ואינה נמשכת אלא לרבים, לא הצריכה משיכה אלא נקנית במסירה, וכן כל כיוצא בזה ע"כ, הרי מבואר שכל דבר כבד שאינו נמשך אלא לרבים דינו כספינה ונקנה במשיכה, וא"כ לכאורה גם רכב שהוא כבד דינו כן.

ואמנם למעשה אפשר למשוך את הרכב בקלות ע"י המנוע שבתוכו, והרי הוא נמשך ליחיד, מכל מקום הרי הרכב מצד עצמו הוא כבד מאוד, ומן הסתם הוא נכלל בתקנת חז"ל שנקנה במסירה אף שהיום יש אפשרות למושכו ע"י מנוע שנתחדש בימינו (ואין לומר שתקנת מסירה לא נאמרה בדבר שקשה למושכו, אלא בדבר שקשה לקנותו ע"י משיכה, וא"כ מאחר שנקל לקנות רכב ע"י משיכה שוב לא נקנה במסירה, זה אינו שהרי ספינה נקנית בקלות ע"י משיכה, שיכול למושכה בחבל בנהר, ועכ"ז נקנה במסירה).

ואי נימא הכי דמהני מסירה ברכב, יל"ד כיצד עושים בו מסירה. והנה מי שנוסע ברכב לכאן לא יכול לקנותו מדין מסירה, כיון שאינו אוחז הרכב בידו אלא נכנס לתוכו, ועוד שכיון שנוסע בה א"כ דעתו לקנות במשיכה ולא במסירה, וכמבואר בשו"ע (קצח ס"ב) שהמושך בהמה ברה"ר אינו יכול לקנותה מדין מסירה, שכיון שהתחיל למשוך כבר גילה דעתו שאינו רוצה לקנות בחזקה זו שהוא מחזיק ותפוס בה, אלא במשיכה ע"ש.

אך י"ל דנפק"מ אם מסר לו את המראה של המכונת וכדו' דלא גרע ממסירת אפסר וזוג ושליף דמהני (ועי' בפת"ח שם פ"ו הערה ח). אך העירני הגר"ש שריבר שליט"א, דהא לא מהני מסירה בספינה אלא כשהוא בים ולא ביבשה (עי' סמ"ע קצח סק"י"ט), והטעם משום שלא נחשב מסירה אלא כשיכול הקונה לקחת את כל הספינה והבהמה ע"י הדבר שנמסר לו, וכגון מסירת חבל של ספינה שבים שיכול למשוך את הספינה ע"י חבל זה, משא"כ כשהוא ביבשה, וא"כ אף בנד"ד לגבי רכב, לא

וא"כ לפי דברי היה נראה שגם רכב נקנה במשיכה ברה"ר, כיון שהרכב הולך מכוחו ואי"צ להכניסו לרשותו (ומה שמבואר בגמ' שספינה אינה נקנית ברה"ר צ"ל לדעת התור"ד שמדובר במושכה אליו, אבל כשנוסע בה שפיר קנה אף ברה"ר, ועי' ב"ב עו ב דמקשי ותו משיכה ברה"ר מי קניא כו' וצ"ע דהא אפשר להעמיד בנוסע בה). אבל להלכה לא נפסק כדברי התור"ד, כמבואר בשו"ע (קצח ס"ב) שאף בהמה אינה נקנית במשיכה ברה"ר.

אלא שיש לדון מטעם אחר שמא רכב נקנה במשיכה אף ברה"ר, לפי מש"כ השו"ע (שם ס"ה) שהרוכב על בהמה ברה"ר במקום שהרבים דוחקים שם, קונה את הבהמה, וא"כ אפשר שגם הנוסע ברכב דינו כרכוב שקונה ברה"ר.

ובאמת כבר הקשו הקצה"ח (שם סק"ב) למה רכוב קונה ברה"ר, והרי רכוב קונה מטעם משיכה במאי דאזלא מחמתיה, ומשיכה אינה מועילה ברה"ר, וכן תמה הגרעק"א (ב"מ ט א) וסיים שחידוש הוא שלא התעורר אחד בזה ע"ש, ועי' נתה"מ (שם סק"ב). ובדעת השו"ע לכאורה י"ל שרכוב עדיף מסתם משיכה, וכן הוא להדיא במאירי (ב"מ שם) וז"ל, ואע"פ שמשיכה אינה קונה ברה"ר, רכיבה בהנהגה יותר הוא על משיכה, וקונה אף ברה"ר בין בעיר בין בשדה כו' ע"כ, ועי' בית אהרן ב"מ שם.

ואם כנים הדברים שרכיבה עדיפא ממשיכה, א"כ י"ל שבנסיעה ברכב יכול לקנות אף כשנוסע באמצע הכביש, וכן ראיתי בספר משפט התורה (ב"ק סי' יא) שנקט כן בפשיטות, וראיתי לש"ב הג"ר שריאל רוזנברג שליט"א (קובץ נזר התורה יח עמ' רצג) שגם צידד כן שגם הנובע ברכב דינו כרכוב וקנה, וסיים שמכ"מ קשה לחדש קנינים. ויש להוסיף שגם לענין רכוב אינו פשוט שמועיל, וכפי שהבינו הקצה"ח ונתה"מ ורע"א.

ג. ואם נאמר שנסיעה ברכב ברה"ר אינה קונה, כיון שלא מועיל משיכה ברה"ר, יש לדון האם יכול לקנותו ע"י קנין מסירה, דמהני אף ברה"ר.

כשמוגבה מכוחו, אבל במגביהו בידו אי"צ אפילו טפח ע"ש. וא"כ בנד"ד כשמוגבה מכוחו, לדעת הסמ"ע לכו"ע צריך ג' טפחים, ולדעת הנתה"מ עדיין היא מחלוקת אם טפח או ג' טפחים.

ה. עוד יש לדון בדין משיכת רכב, ע"י שמפעיל את המנוע ונוסע בו, ולכא' יש לומר שאינה נחשבת משיכה, מאחר שאינו מושך את הרכב בגופו או בכוחו, אלא ע"י גרמא בעלמא (אם נדון את שחרור הדלק למנוע וכו' כגרמא בעלמא ואכ"מ), והוה ליה גרם משיכה בעלמא.

ובגמ' (קידושין כו א) מבואר שאפשר לקנות פיל ע"י חבילי זמורות, ופירשו התוס' שמגביהין לפיל חבילי זמורות למעלה והוא קופץ ומגביה את עצמו מן הארץ ואוכלן, וחשיבא הגבהה אף שלא הגביהו בידיו, והרשב"א שם הוסיף שכן מוכח מהא דתניא כיצד במשיכה קורא לה והיא באה כו' ע"ש, וא"כ מבואר שמשיכה ע"י גרמא נחשב משיכה.

ובנתה"מ (קפח סק"א) הוציא ג"כ מהא דקורא לה והיא באה, שמועיל משיכה ע"י גרמא, והוציא מזה שאם צווה לפועל למושכו לרשותו מהני, דאין לך גורם גדול מזה, ואפילו הפועל אינו בר שליחות ע"ש, ומאידך בנתה"מ (רעג סק"ג) כתב שדוקא אם נמשך בגרמתו בשעת מעשה, וכגון בהא דחבילי זמורות שהפיל מגביה עצמו לאכול הזמורות בשעה שמחזיק את החבילי זמורות, ואז הוה כמוגבה מכוחו, אבל התולה חבילי זמורות כל כלונס והלך משם, ואח"כ בא פיל של הפקר והגביה עצמו ואכל, לא קנאו כיון שלא נגרם מיד ע"ש, ועי' בחלקת יואב (חו"מ סי' א) מש"כ בזה.

ונמצא שעכ"פ באופן שגורם למשיכה באופן מידי בודאי קנה, וא"כ בנוסיעה ברכב לכא' מהני משיכתו אף שלא היה ע"י מעשיו ממש. ועד"ז ראיתי בפתחי חושן (קנינים פ"ו הערה נט) שהביא בשם המבי"ט שאפשר לקנות ספינה במשיכה ע"י הרמת הנס (וילון) של הספינה והרוח מוליכה, שכך דרך משיכת הספינה (ומבואר דמהני אף כשלא נמשך מיד, וכדעת הנה"מ בסי' קפח ולא כנה"מ בסי' רעג), וכתב שלפיי"ז ה"ה ספינה שנוסעת ע"י מנוע והפעיל את המנוע וצ"ע.

ועיל מסירת המראה של הרכב וכדו' להחשב כמסירה כיון שאין הרכב נמשך עמו.

ד. עוד יש לדון אם ניתן לקנות את הרכב ברה"ר באופן של הגבהה. והיינו כשעולה ברכב ע"ג דבר המטלטל, ונמצא שהרכב מוגבה מכוחו. וכן יל"ד באופנוע כשנוסע במהירות בהר ובראשו קופץ באויר מעט. או בהרמת הרכב במוסך על ידו או ע"י שלוחו.

ועי' בש"ך (קצח סק"ג) שנחלקו הראשונים האם בקנין הגבהה צריך לתופסו בידו ולהגביהו, או דסגי בהגבהה מכוחו, אבל הכרעת הקצה"ח והנתה"מ שם שמועיל ע"ש, וא"כ לכאורה יועיל הגבהת הרכב ע"י נסיעה בו אף שלא מגביהו בידו.

והנה הטעם שמועיל הגבהה ברה"ר, כתב התוס' רי"ד (שם א) שכיון שמגביה את החפץ וסובלו בכוחו, הרי"ז כאילו מונח החפץ בכליו וברשותו, והרי"ז כקנין חצר שקונה בכל מקום ע"ש, וכ"מ ברמ"ה (שם ב), ולדבריהם נראה שדוקא כשמגביה ממש, אבל בגרם הגבהה לא שייך להחשיבו כמונח ממש ברשותו, ולא יועיל אלא בסמטה ולא ברה"ר. וא"כ בנד"ד כשמגביה את הרכב ע"י נסיעה בו, לא יועיל הגבהה זו ברה"ר.

אבל להלכה אין חילוק וגם כשאינו מגביהו בידו אלא מוגבה מכוחו קונה ברה"ר, וכמ"ש הקצה"ח (קצז סק"א): ונראה דאפילו היכא דאינו מגביה בידו ממש אלא מוגבה מכוחו, דהיינו כשהוגבה מכחו דרך עליה, נמי חשיב הגבהה אפילו אינו בידו כלל וכמ"ש תוס' פרק הגוזל דף צ"ח, ואע"ג דהגבהה מכחו היה ברה"ר, ומשום דלא בעי סימטא אלא משיכה, אבל הגבהה דקונה בכל מקום אפילו ברשות מוכר וברה"ר, ואין לחלק בין הגבהה בידו ממש או מוגבה מכחו וזה ברור עכ"ל, ועי' בחכמת שלמה (חו"מ שם) ובדבר אברהם (ח"א סי' כא אות טו).

גם יש לדון כמה צריך להגביהו, דהנה בשו"ע (קצח ס"ב) הביא שני שיטות האם הגבהה היא טפח או ג' טפחים, ובטעם הסוברים שמספיק טפח כתב הסמ"ע שכיון שהוא בידו הרי הוא כאילו ברשותו, והנתה"מ השיג עליו שכל הנידון אם צריך ג' טפחים או טפח הוא

כשעוקרו מהמקום שהיה קבוע בו ומעבירו למקום אחר, וכיון שספינה בים לא נחה אלא נדה במקומה, לא חשיב משיכה. וא"כ ה"ה כשנוסע במסוק שעמד במקומו לא קנה, כיון שלא נח במקומו וגם זז מעט. אבל למעשה אין הלכה כדעת הרי"ד, ואדרבא השו"ע (קצח סי"ג) מביא בשם י"א שלא מועיל משיכה בספינה אלא כשהיא בם כדרך משיכתה, ולא ביבשה.

ועדיין יש להסתפק כמה יהיה משיכתה, האם צריך כשיעור כל המסוק וכדין משיכת כל המטלטלין, או"ד כיון שאינו נח ע"ג הקרקע סגי במשיכה כ"ש. גם יל"ע שמא כשנוסע בו באויר נחשב כקנין הגבהה, אף שלא הגביהו כלפי מעלה, מכ"מ הרי עתה נמצא במקום מוגבה מכוחו, או שמא כיון שלא גרם להגבהה זו אלא רק להסיעו ממקומו הקודם, אי"ז אלא משיכה ולא הגבהה.

מהגאון בעל "גינת אגוז" שליט"א

על פרשת וישב

(ו) ראובן פתח בתשובה בתחילה

וישב ראובן אל הבור (לו, כט)

וברש"י בפ"י ב' עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו.

במדרש רבה (בראשית פד, יט) איתא, "וישב ראובן אל הבור" והיכן היה וכו' ר"א אומר בשקו ובתעניתו וכו', אמר לו הקב"ה מעולם לא חטא אדם לפני יעשה תשובה, ואתה פתחת בתשובה תחילה, חייך שבן בנך עומד ופותח בתשובה תחילה, ואיזה זה הושע, שנאי "שובה ישראל עד די אלוקיך".

ו. גם היה מקום לדון שלא מועיל נסיעה ברכב להחשב כמשיכה, כיון שיסוד קנין משיכה הוא שנחשב כהכנסה לרשותו בזה שמושכו אליו, וכאן אינו מושך את הרכב לכוונו אלא נוסע עמו.

אך מהא דרכוב קני אף שרוכב עם הבהמה ולא מושכה לרשותו, מוכח דבכה"ג מהני (ואמנם לדעת הריצב"ש בשימ"ק ב"מ י א קנינו של הרכוב הוא משום דהוה כעין חזקה ולא מדין משיכה, וק"ק דהא מטלטלין אין נקנים בחזקה כדאיתא בקדושין כב ב, אך בתוס' משמע שהוא מדין משיכה ודוקא אם אזלא מחמתיה, וכ"ה להדיא בשו"ע קצז ס"ג), וכן במשיכת ספינה בפשטות מדובר גם כשמושכו ע"י נסיעה בו, ועי' בתורי"ד שהובא לעיל שהוא סוג נוסף של משיכה, ועכ"פ לכאורה אין לחלק בין רוכב על בהמה לבין נוסע ברכב, ושפיר חשיב מעשה משיכה כשנוסע בה.

ז. בספר חשוקי חמד (ב"ב עו ב) שדן במי שמושך מכונית בידיו, האם קנאה במשיכה זו, כמו שספינה נקנית במשיכה, או דילמא דוקא ספינה שהדרך הוא שמושכים אותה בחבליה, משא"כ מכונית שלא מושכים אותה בידים, כי אם באמצעות המנוע, אם כן אין זה דרך משיכה ולא קנאה. ובתוך דבריו הביא ראייה מהרשב"א (ב"מ ט ב) שהקשה איך קונים בהמה בגרירה, והלא אין דרך בהמה לגרור אותה כפותה לעולם, ותירץ שכיון שהוא מושך אותה לגמרי אפילו בגרירה קנה ע"ש.

ויש להעיר, דמדברי הרשב"א שם מבואר שדוקא אם מושכה אליו קנה אפי' שלא כדרכו, אבל בדוחף ומרחיקו ממנו לא קנה א"כ הוא כדרכו, וא"כ אף אם נימא שניתן לקנות רכב ע"י משיכה בידיו, היינו דוקא כשמושכו אליו, אבל לפי הרגילות שדוחפה להלן הימנו לא קנה.

ח. עוד יש להסתפק על מסוק שנמצא באויר ועומד במקומו, ובא הקונה ונוסע בו, האם יכול לקנות את המסוק מדין משיכה.

ולפי מש"כ בפסקי רי"ד (ב"ב עה ב) שלא מועיל משיכה בספינה אלא ביבשה, אבל אם היא עומדת במים אין משיכה קונה בה כיון שאינה נחה, וביאור דבריו שקנין משיכה הוא

במשמעות "תחילה" י"ל דאיכא תרתי,
 "ראשון" שהוא התחיל בעשית תשובה
 באופן זה, "בלא עונש" שעשה תשובה
 תחילה, ולא מתוך התעוררות ע"י עונש
 על החטא. [ואפשר דענין זה שהוא היה
 הראשון הוא מכוון במילת "פתח"
 בתשובה, שהוא היה הראשון בזה].

ובדרך זו מתפרש מה שנאמר במדרש
 שמשום כך יפתח בן בנו בתשובה תחילה
 בנבואת הושע "שובה ישראל ה' אלוקיך
 כשלת בעונך" דאילו בתורה נאמר ענין
 התשובה "בצר לך ומצאוך וגו'" "והיה
 כי יבוא אליך הדברים וגו'", וכפי
 שהביא רבינו יונה מקראות אלו וכתב
 שבהם נתבאר "כי התשובה מקובלת גם
 כי ישוב החוטא מרב צרותיו" ונבואת
 ישעיה וירמיה עוסקים בקריאה לחזור
 בתשובה מתוך הגלות, וגלות עשרת
 השבטים בכלל, וא"כ הושע הוא זה
 "שפתח" בתשובה "תחילה" היינו בלא
 שבא עונש, לשוב מכשלונם בחטא,
 "שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת
 בעונך" שפירשו המפרשים שהמכשול
 הוא העוונות [ולא על הצרות הבאות
 מחמת העונות], וזהו כפי שראובן פתח
 בתשובה במעלה זו.

היינו שנתחדש כאן ענין תשובה מעצם
 החטא "כי כשלת בעונך" לא בכדי שלא

וידוע לתמוה דהרי כבר עשה קין עשה
 תשובה, וכמבואר ברש"י בראשית, וכן
 אי" במדרש לעיל שם (כב, יב, יג), וכן
 אדם הראשון תשובה כדאי" בעירובין ית,
 א ובמדרש [וכפי שמוזכר בסליחות לצום
 גדליה].

עוד יש להעיר טובא במה שאמר המדרש
 שהושע פתח בתשובה תחילה, והרי כבר
 נאמר בתורה בפרשת ואתחנן (ד, ל) "בצר
 לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית
 הימים ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת
 בקולו" ובפרשת נצבים (ל, א – ב) "והיה
 כי יבוא אליך כל הדברים האלה הברכה
 והקלקלה אשר נתתי לפניך, והשבת אל
 לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלוקיך
 שמה. ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו
 וגו'"

וכן בנבואת ישעיה (לא, ו) "שובו לאשר
 העמיקו סרה" ובירמיה (ג, כב) "שובו
 בנים שובבים ארפא משובתיכם", וכפי
 שהביאם רבינו יונה בפתח שערי תשובה.

ונראה בזה ביאור אמיתי בעזה"י,
 שבתשובתו של ראובן נתחדש מה שלא
 היה אצל אדם הראשון וקין, שהם חזרו
 בתשובה אחר שנענשו ונתקללו, כמו
 שמפורש בקראי, ואילו ראובן פתח
 בעשיית תשובה תחילה, בלא שנתבע על
 כך ונענש, וזהו "פתח בתשובה תחילה",

עליו אילו אמרת להשיבו היינו שומעים
לך, ותו דאמאי היו שומעים לו אחר
שפסקו להמיתו, וצ"ב.

והנה בדין מורד במלכות כ' הרמב"ם פ"ג
ממלכים ה"ח וז"ל, כל המורד במלך יש
למלך רשות להורגו ואפילו גזר על אחד
משאר העם שילך למקום פלוני ולא הלך
או שלא יצא מביתו ויצא, חייב מיתה,
ואם רצה להורגו יהרוג וכו', עכ"ל, הרי
מפורש דכל עיקר דין מיתה דמורד
במלכות אינו אלא רשות למלך להורגו,
וברצונו תלוי אם רצה להרוג יהרוג. וביד
רמה (סנהדרין מח, ב) כ"כ להוכיח דאין
בי"ד מצווין לחייב מיתה למורד במלכות
אלא שהמלך רשאי להורגו, עיי"ש.

ומעתה הא קמן דדין המיתה שפסקו
האחים על יוסף משום מרידה במלכות,
היה תלוי ביהודה וברצונו, וא"כ שפיר
קאמרי אילו אמרת להשיבו היינו
שומעים לך, שהרי כל עיקר דין העונש
מיתה דמורד במלכות אינו אלא רשות
להמלך, וברצונו יכול שלא לעונשו, וזהו
שאמרו ליהודה כשראו בצרת אביהם
אילו אמרת להשיבו היינו שומעים לך,
משום דכל עיקר הפסק ודין המיתה ביד
יהודה היה שלא יתחייב בו כלל.

ונהדר לקושיית הגרי"ד, דלפי מש"כ
השל"ה דדין המיתה שפסקו האחים על

יענש אלא תשובה משום עצם הכישלון
בחטא, לשוב אל השם.

ז) דין שדנו האחים את יוסף

ויראו אתו מרחוק ויבקשו אתו להמיתו
(לז, ח)

והקשו בזה בשם הגרי"ד סולובייצ'יק
זצ"ל איך דנו את יוסף לפני בואו הא אין
דנין אדם שלא בפניו. וצ"ע.

א

והנה השל"ה (בהקדמה לפרשתן ועיי"ש
כל הפרשה) כ' דדין המיתה שפסקו
האחים על יוסף, משום דיהודה מלך
היה, וכיון שחלם יוסף שכל אחיו
ישתחוו לו ויהודה בכללם, הרי ודאי
מהרהר ביום למלוך עליהם, ועל כן חשיב
ליה מורד במלכות.

ובעיקר דבריו הנה יתפרש בזה מה
שהביא רש"י עה"פ "ויהי בעת ההיא
וירד יהודה מאת אחיו וגו'" (לח, א),
למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק
בפרשתו של יוסף, ללמד שהורידוהו
אחיו מגדולתו כשראו בצרת אביהם,
אמרו אתה אמרת למוכרו, אלו אמרת
להשיבו היינו שומעים לך. והדברים
טעונים ביאור, ומדרש אומר דרשני, וכי
בגלל יהודה באה צרת אביהם, הלא
אדרבה הוא שאמר שלא להמיתו בבור
מלא הנחשים רק למוכרו, ומה טענה יש

ומכריעין עליו דין מיתה. ובוזה יתבאר
היטב גם מה שדנו אותו בלא ביי"ד של
כ"ג, אף דלמיתה אין דנין אלא בביי"ד של
כ"ג.

ב

עוד י"ל דדנוהו בדיני ב"נ, והנה במנ"ח
(מ' תט, אות ה) כ' דבן נח תיכף שראוהו
שעובר עבירה מותר להורגו, ולא שייך
גביה איסור שלא להרוג קודם גמר דין,
ובאבי עזרי סוף ה' ממרים כ"כ בפשיטות
דתיכף שעבר על מצוה שמוזהר עליה
הוא בר קטלא, שרק בישראל יש לימוד
עד עמדו לפני העדה למשפט, שאינו נהרג
עד שיבא לביי"ד וידינוהו למיתה
[כמבואר ברמב"ם פ"א מרוצח ה"ה],
אבל בבן נח לא נאמר האי קרא, וא"כ
תיכף הוא חייב מיתה.

[ובעיקר דבריהם כבר העירו ע"ז מדברי
תוס' בע"ז סד, ב דכתבו להדיא דעכו"ם
כל זמן שלא דנוהו אינו מחויב מיתה.
אמנם ברש"י מז, ב משמע דבי"נ לא בעי
ביי"ד].

וא"כ דאין גדר דיין בבי"נ רק לשם בירור
הדבר, ואין חלות חיוב מיתתו ע"י
הביי"ד, והוי כמו הוראת איסור והיתר,
י"ל דגם הדין דבעי לדון בפניו לא נאמר
בבי"נ.

יוסף, משום מורד במלכות, יש ליישב
שפיר הא דדנוהו שלא בפניו. דהנה כ'
התוס' שבת נו, א (ד"ה שהיה) במה
שאמרו לדוד גבי אוריה שהיה לך לדונו
בסנהדרין, וז"ל, קשה לר"י בפ"ק
דמגילה (יד, ב) אמרינן גבי נבל דמורד
במלכות לא בעי למידייניה, ואוריה מורד
במלכות הוה כדאמר בסמוך, וי"ל דודאי
צריך לדונו ולידע אם הוא מורד במלכות,
אבל לעיין בדינו ולעשות הלנת דין
ולהמתין עד למחר אין צריך. עכ"ל. וכ"כ
התוס' סנהדרין לו, א.

וביאור הדברים, דמורד במלכות לא בעי
ביי"ד אלא לברר המעשה שהוא מורד
במלכות, ואין בקביעתם חלות חיוב
מיתה על הנידון, כמו בחייבי מיתות
ביי"ד שהם מחילים על המחויב חיוב
מיתה, ובאמת מורד במלכות לית ביה
כלל חיוב מיתה, רק דרשות למלך להורגו
משום כבוד המלכות כמש"כ הרמב"ם
פ"ג ממלכים ה"ח. (ועי' עוד בחילוק
מיתת המורד במלכות מחייבי מיתות
ביי"ד משניית בפ' שופטים).

ואשר לפי"ז נראה דכמו דאיי"צ לעיין
בדינו ולעשות הלנת דין ולהמתין עד
למחר, לפי שאיי"ז הכרעת דין מיתה עליו
רק בירור המעשה, הי"נ שפיר דנין שלא
בפניו, שלא נאמר דין זה אלא כשדנים

וי"ל דהא שאין דנין אלא בפני בעל דין, לא נאמר אלא בדין גמור המחייבו מיתה ונעשה גברא קטילא על פיו, ומשא"כ בדין דב"נ שאינו נעשה גברא קטילא בחיוב המיתה, ועיין בזה.

ג

עוד י"ל, לפי מש"כ הספורנו דחשבו את יוסף לרודף, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להורגו (סנהדרין עב, א).

ולפ"ז נמי אין הבי"ד דנים הרודף למיתה, שהרי באופן שרדיפתו מבוררת אי"צ בי"ד, ורשות ומצוה ביד כל אחד להורגו, ורק שהם מבררים המעשה אם הוא רודף, וכה"ג י"ל דלא חשיב עשיית דין על האדם דבעי בפניו.

ח) גירושין ומיתה באישות דבן נח.

ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף (לח, כד)

וברש"י, אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר, בתו של שם היתה שהוא כהן לפיכך דנוה בשריפה.

והק' המפרשים (עי' שפת"ח) אמאי דנוה בשריפה הא לאו נשואה היתה וגם לא מאורסה, ובת כהן אינה בשריפה אלא כשהיא ארוסה.

ובפנ"י (קידושין יג, ב) כי לבאר דהא דאמר יהודה הוציאוה ותשרף אף דפנויה היתה, משום דבב"נ אין מיתת הבעל

עוד י"ל ע"ד זו, דהנה במנ"ח (מי כו, אות כ) כי לדון בבן נח שעבד ע"ז ונגמר דינו למיתה בגיותו ונתגייר, אי כיון דנגמר דינו לא אמרי' אשתני דינא אשתני קטלא [דבגיותו נהרג בסייף וישראל דינו בסקילה], וכמו בבן סורר דאחר גמר דין לא אמרינן אשתני דינא אשתני קטלא.

וכי לחלק דדוקא ישראל דנידון על פי בי"ד של עשרים ושלושה מהני הגמר דין, אבל בן נח דנידון בעד אחד ודיין אחד, אפשר דלא אלים הגמר דין דליהוי גברא קטלא. והביא דכעין סברא זו כי בתשוי חכם צבי (סי' פד) לענין שור הנסקל דהדין דמשנגמר דינו אסור בהנאה, זה דוקא בבי"ד של עשרים ושלושה דאלים כוחם וגמר דין דידהו חשיב למיסר בהנאה, אבל שור של בן נח, אם נאמר דשורו ג"כ נידון בעד אחד ודיין אחד, לא אלים לאסריה בהנאה, א"כ הכא נמי אפשר דלא אלים כחו דליהוי גברא קטילא. (אולם במאירי ויד רמה סנהדרין עא, ב כתבו דבנתגייר לאחר שנגמר דינו, הורגין אותו, עיי"ש). והיינו דבב"נ לא הוי חלות גמר דין גמור, ולהכי לא מהני לאשוויי גברא קטילא, [ולכאוי אזיל המנח"ח לשיטתו הנ"ל דלא בעי גמ"ד בב"נ לחייבו מיתה].

הרמב"ם שכי המשלי"ם שהוא מירושלמי ריש קידושין ומד"ר (בראשית פי יח) דשם איי הלשון דבי"נ "מגרשין זה את זה", ומדוקדק דיש אצל בני נח "גירושין" לאשה עיי הבעל ולהבעל עיי האשה.

ואשר נראה, דאופן הגירושין והפקעת האישות, אינו בהליכה בעלמא במה שילך כ"א לעצמו, אלא בעיי שיהא בזה "גירושין" והפקעת אישות הקיימת אצל זולתו, בגירושין דידה מלבד מה "שתלך לה" גם "שתצא מתחת רשותו" היינו שיהא זה הפקעת בעלותו ורשותו, ובגירושין דידיה נמי איכא "שיוציאנה מביתו" מלבד מה "שישלחנה לעצמה".

והנה אחר מיתת הבעל י"ל דליכא בהליכתה סתירה להאישות מה שהולכת כשאינו בעולם, ואין כאן "גירושין" להבעל, וא"כ אין זו הפקעת האישות, ולא מידי הוא מה שהולכת היא לעצמה. וכיון דאינה מותרת במיתת הבעל, וגם גירושין ליכא בזה, באיסורה קיימא.

ח) יציאת תמר לשריפה בעודה

מעוברת.

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה וגו' (לח, כה)

מתיר, דרק בישראל איכא קרא דמיתת הבעל מתיר, אולם בבי"נ דליכא קרא להתיר במיתת הבעל הרי קיימא בעשה דודבק באשתו ולא באשת חבירו [כמו שהביא שם התוס' ד"ה לכו"ע], ועיי"ש מה שביאר הא דקאמר יהודה צדקה ממני.

ועמדו בזה האחרונים [מנח"ח מ' לה אות כ, קה"י סי' נ סק"ג] לתמוה, דהנה בדי הרמב"ם פ"ט ממלכים ה"ח נתבאר ענין הגירושין דבי"נ, וז"ל, ומאימתי תהיה אשת חבירו כגרושה שלנו, משיוציאה מביתו וישלחנה לעצמה או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה, שאין לה גירושין בכתב, ואין הדבר תלוי בו בלבד, אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין, עכ"ל, וא"כ אחר מיתת הבעל הא לא גרע מפירשה היא דהרי היא כגרושה ומותרת, ואיך כ' הפנ"י דאינה מותרת במיתת הבעל.

ונראה בזה בעזה"י, דהנה יש לדקדק לשון הרמב"ם, מה שכפל בגירושין שעיי הבעל "שיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה" ובגירושין שעיי האשה "שתצא היא מתחת רשותו ותלך לה", דלכאוי לא הול"ל אלא מה שיוציאנה או שתצא מביתו או מה שישלחנה לעצמה או שתלך לה. גם יש לדקדק במקור ד'

[ובמנח"ח מ' קצ אות ח הביא דבריו
וביאר דהיינו משום דלא נאמרו שיעורין
לבי"נ, ועיי' רדב"ז שביאר טעם אחר לזה],
ולפי"ז צ"ב איך רשאי בי"נ לבא על אשתו
מעוברת הא שמא העובר זכר ונמצא בא
על הזכר, וב"נ הלא מוזהר אף על פחות
מבן ט'.

וביאר בזה מו"ר מרן שליט"א, דהנה
באמת בבא על מעוברת הא ליכא מעשה
ביאה המיוחד לולד, אלא דחשבינן
למעשה הביאה דהאם גם על הולד,
ואי"ז דיש להולד דין כאילו בא עליו,
דהא אין במציאות מעשה ביאה על הולד
לחוד, רק דשם ביאה הוא דאית להולד
משום דין ביאה שעל האם, ולו יצוייר
אם לא היה שם ביאה על האם הרי לא
הי' שייך לדון על הולד שבמעיה משום
מעשה ביאה עליו, ועי"כ דדין ביאה דיש
להולד ואף אי לאו ירך אמו הוא והוי
כגוף נפרד, אולם לגבי דינו יש לו דין מה
שיש להאם.

ואי"כ בבהמה כיון דגם להולד יש דין
ביאה שיש על האם, לכך הולד נסקל,
אולם באשה ובתה אף אי נימא דאיכא
בהולד שם ביאה מחמת האם, הא אינו
אלא כבא על עוד גוף שדינו כדין האם,
שהרי דין ביאה שלו אינו אלא מחמת דין
ביאה של האם, נמצא דאין מעשה ביאה

וברש"י, לא רצתה להלבין פניו ולומר
ממך אני מעוברת, אלא לאיש אשר אלה
לו, אמרה, אם יודה מעצמו יודה ואם
לאו ישרפוני ואל אלבין פניו, מכאן אמרו
נח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל
ילבין פני חבירו ברבים. וצ"ע דבשלמא
כלפי עצמה שרי לה ונח לה שיפלוה
לכבשן האש כדי שלא תלבין פניו, אולם
כיון דהיתה מעוברת, איך שרי לה
להמסר לשריפה מהאי טעמא, והלא בני
נח מוזהרין על הריגת עוברין.

ונראה בזה בעזה"י, דהנה בפרה מעוברת
שנגחה חשבינן להולד נוגח, כמבואר
בב"ק ריש פ' שור שנגח את הפרה,
וקשה, מאי שנא משור האי צטדין דפטור
דדרשי' (ב"ק לט, א) כי יגח ולא
שיגיחוהו. ואמר בזה מו"ר מרן ראש
הישיבה הגראי"ל שליט"א [בשיעו"כ
לכתובות יא, א] לבאר דין עובר במעי
אמו, דהנה הגרעק"א בתשו' קעב הק'
להמבואר בתמורה ל, ב דהבא על
הבהמה כשהיא מעוברת גם הולד נסקל,
דחשבינן דהיא וולדה נרבעו, אי"כ באשתו
מעוברת איך רשאי לבא עליה נימא דהיא
וולדה נבעלו והוי בא על בתו. עוד הק'
מו"ר מרן שליט"א דהנה ברמב"ם פ"ט
ממלכים ה"ו מבואר דבי"נ הבא על הזכר
ואפי' הוא קטן נהרג, וכי הכס"מ דאפשר
דאפי' הנבעל בפחות מבן ט' חייב,

(י) הרה"ג רבי פנחס זלצמן

שליט"א

"ראש כולל ש"ס זרע שמשון-

באסטאן" ביתר

פרשת וישב, הפרשה המספרת את סיפורה של מכירת יוסף, אותה מכירה שבעטיה וכתגמול עליה נהרגו במהלך הדורות עשרה תנאים קדושים הנקראים בשם 'עשרה הרוגי מלכות'. לכאורה פרשה כאובה מאוד, יעקב מתאבל על בנו ימים רבים, כאשר רוח הקודש שאינה שורה אלא מתוך שמחה, מסתלקת ממנו, והמצב עגום מאוד.

אולם חכמינו אומרים במדרש (ב"ר פרשה פה) את המשפט הבא: "רבי שמואל בר נחמן פתח (כלומר דרש, את הפסוק המופיע בירמיה כט) 'כי אנכי ידעתי את המחשבות'. שבטים היו עסוקין במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו, ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו, ויהודה היה עסוק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק בורא אורו של מלך המשיח". כשבפשט הדברים הכוונה לנישואיו של יהודה שמהם נולד בסופו של דבר המלך המשיח שהוא מזרעו של יהודה.

מדובר כאן בנקודת זמן קשה ביותר, יעקב שכבר נולדו לו שתיים עשרה בניו, שבטי ישראל, מאבד לכאורה את בנו מחמדו, את הבן שהוא זה שמהוה את חוד החנית במאבק שבין יעקב לאחיו עשו שונא נפשו, כמופיע בדברי רש"י בתחילת הפרשה. המצב ממש לא טוב, והנה בדיוק כעת הבורא עסוק באורו של משיח. מה ההגיון שבדיוק בזמן כזה ירוד, מתחיל להפציע אורו של המשיח? הרי משיח הוא שיא האור והתקווה, מדוע אורו מתחיל להפציע דווקא בזמן חשוך שכזה.

בפשטות יתכן לומר כך. הכלל הידוע הוא, שבשיאו של הלילה אז מתחילה השמש

להבת משום בת רק משום המעשה ביאה דהאם, ואין לאסור משום בא על בתו, ולהכי נמי ל"ש לאסור לב"נ לבא על אשתו מעוברת משום בא על הזכר, דמ"מ הא אין דין הביאה שלו אלא משום דין הביאה דהאם, ולא הוי כבא על הזכר, דמצד דין ביאה אינו אלא כבא על גופים שדינם כדין ביאת האם.

וכן לענין הא דאמרי' דפרה מעוברת שנגחה דחשבינן דהיא וולדה נגחו, ולא ממעטינן לה כשור האיצטדין משום דכי יגח ולא שיגיחוהו, משום דכל דין נוגח שיש להאם יש גם להולד, ומשום דאף למ"ד לאו ירך אמו דחשיב גוף לעצמו, אמנם דעתו כדעת האם, והרי חשיב שנגח הוא ולא שהגיחוהו.

ודאתאן להכי דדין העובר ודעתו כדין האם, יש לבאר הא דלא היה עיכוב מצד העוברין ורשאית תמר לישרף אף דב"נ מוזהר על העוברין, דהנה הא יציאתה לישרף היתה משום דנח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, ולפמשנ"ת דאית ליה להעובר דין ודעת האם א"כ משום דעתו של העובר שהיא דעת האם נח לו שיפילוהו לכבשן האש.

הדלקת הנרות מצוותה דווקא בלילה, ודווקא בפתח הבית מחוץ לבית (או בחלון הפונה לרשות הרבים), ועוד יותר מכך, המצוה היא להדליק את הנרות דווקא בתוך עשרה טפחים הסמוכים לקרקע. כאשר אל כזו נקודת שפל נמוכה מאד, יורד הבורא כביכול אלינו כדי להאיר ולהיות איתנו, זוהי חיבה יתרה עד מאוד.

על הפסוק "חושך על פני תהום", דורשים חז"ל: "זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם וליבם של ישראל". אך הנה דווקא מתוך אותו חשך ואפילה של מלכות יון בא וצמח אורו המאיר והזורח של נר החנוכה. אורו של נר החנוכה מאיר את החושך הכי אפל, ועוצמתו ניכרת דווקא מתוך החושך. כך היה כשבאו חסידיו של החוזה מלובלין להתלונן על יהודי שהרשיע והיה מוסר ומלשין את אחיו היהודים למלכות, התפלא הרבי הרי אדם זה אורו מאיר בכל העולמות? התברר, שבאותה עת היה רשע זה עסוק בהדלקת נר חנוכה, ואורו הקטן של הנר האיר גם את נשמתו החשוכה והאפילה.

אוסף כאן מרגלית נאה שנתחדשה לי, ורבים ששמעוה שמחו ועלזו. דלכאורה יש להקשות מדוע בחנוכה יש מהדרין ומהדרין מן המהדרין, דבר שלא נמצא בשאר מצוות. וחשבתי די"ל כך: הנה ידוע שיש "כתר" מצוות בתורה, תרי"ג דאורייתא, וז' דרבנן שביחד הם 'כתר'. ולכשנעיין בסדר המצוות, הנה תרי"ג ניתנו למשה רבינו ע"ה בהר סיני. ואילו ז' דרבנן ניתנו בסדר הזה: הדלקת נרות שבת, נהגה עוד אצל האמהות הקדושות, וכמבואר בחז"ל שהיה נר דולק באהל מע"ש לע"ש. אמירת הלל על כל נס, תיקנוהו נביאים ראשונים. מאה ברכות, תיקן דוד המלך ע"ה. עירובין ונטילת ידים, תיקנם שלמה המלך ע"ה. פורים, תיקנו מרדכי ואסתר ואנשי כנה"ג בזמן הנס שהיה בין בית ראשון לבית שני. ואילו חנוכה, תיקנוה חכמים באמצע בית שני. נמצא א"כ שמצוה זו היא המצוה הכי מאוחרת, ובה נשלם הכתר של תרי"ג מצוות, והרי זה כ"יהלום שבכתר" שעל

לעלות, אמנם בעיניי נראה את האור רק בעלות השחר, אבל הסוויץ', שינוי המצב מחושך לאור, מתחיל כבר בדיוק בחצות באמצע הלילה. אולם הנקודה עמוקה הרבה יותר. על הפסוק בנביא מיכה ז, ח: "אַל תִּשְׁמְחִי אֵיבְתִי לִי כִּי נִפְלַתִי קִמְתִּי, כִּי אֵשֵׁב בַּחֹשֶׁךְ הִ' אֹר לִי". דורשים חז"ל במדרש שוחר טוב: "אילולי נפלתי לא קמתי, אילולי ישבתי בחושך לא היה אור לי". הוי אומר, לא רק שבתוך החושך צומח האור, אלא החושך עצמו הוא הגורם לביאת האור, אילולי נפלתי לא קמתי, ואילולי ישבתי בחושך לא היה ה' אור לי.

אנו בפתחם של ימי החנוכה, ימים מאירים ושמחים, ימים של הלל והודאה לבורא העולם על הניסים והנפלאות שעשה בימים ההם בזמן הזה. הרמב"ם בהתייחסו למצות הדלקת נר חנוכה מגדיר אותה כ"מצוה חביבה עד מאד". הגדרה שלא יצאה מקולמוסו על שום מצוה אחרת. מהי אותה חביבות מיוחדת?

בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים ועוד ספרים, מבארים זאת במשל. מלך רם ונשא, מצאה חן בעיניו איזו שהיא בת כפר, הוא מציע לה נישואין וכמובן שהיא מסכימה בחפץ לב. החתונה נעשית בצורה מפוארת ומרוממת, כיד המלך תרתי משמע. אך לאחר הנישואין קיימות שתי אפשרויות, אם המלך מביא אותה אל ארמונו המפואר ואל טירותיו הנישאות, הרי ברור שזה מבטא חיבה, אבל אינה דומה חיבה זו למצב שבו המלך בכבודו ובעצמו יבוא לגור איתה בביתה שבכפר, יחד עם העיזים והתרנגולות, לאכול פת קיבר בצל וצנון, מצב כזה מבטא אהבה וחיבה עצומים פי כמה וכמה. אם המלך מוכן לרדת ממעמדו הרם, אך ורק כדי להיות עמה, זוהי חיבה אמיתית ועצומה.

כך גם בנמשל. בזמני החגים הרגילים, הבורא מעלה אותנו אליו, הוא כביכול מזמין אותנו לבוא ולגור איתו בארמון, זו היא אכן חיבה גדולה וחשובה, אך אין זו חיבה גדולה כל כך כמו בימות החנוכה. ימי החנוכה חלים בימות החול ואינם אסורים בעשיית מלאכה כמו בשבתות וחגים,

יוסף הטרידום שהם יצטרכו לכופ עצמם אליו, ודבר מתמיה וכי משום כך יהרגו את אחיהם. וכן צ"ב שהן ראובן והן יהודה עשו מה שביכולתם ע"מ להציל את יוסף מאחיו, ומ"מ נחשב שהיו שותפים כמו שאר האחים לחטא מכירת יוסף, והדבר טעון ביאור מדוע.

והנה מבואר במדרשים שיצחק ידע מהנעשה ברוח הקודש, ורק יעקב לא ידע מכך, שנגזר שלא ידע מכך, והשבטים השביעו את הקב"ה לדבר זה, והיו שלמים במעשיהם. ומתבאר מכך שכוונתיהם לא היו מתוך מניע של נקמה ושנאה אלא מניע רוחני, ומ"מ נענשו ע"ז, ולכאור' אם קיבלו הסכמה מאת ה' על דבר זה, מדוע נענשו.

עוד יש להבין שאחד הסיבות לכך שהיה עליו שנאה הר"ז משום שאמר ליעקב שהם מזלזלים בבני השפחות, וא"כ היה על בני השפחות לסייע בעדו שהם היו ארבעה בני שפחות דן אשר גד ונפתלי, ויוסף עצמו, וראובן, הרי שישה כנגד חמישה. ומ"מ מתבאר שבני השפחות לא סייעו בעדו, ומה הטעם לכך.

ב.

ושמא אפשר לבאר בזה, שלמעשיהם היה אכן שני חשבונות, היה את התוכנית של הקב"ה כביכול לגרום למכירת יוסף כמבואר במדרש, שיוסף הטיל דופי באחיו על ג' דברים 1. שאוכלים אבר מן החי, והם אכלו בן פקועה שמותר בכך. 2. שמזלזלים בבני השפחות, ויוסף לא הבין מעשיהם. 3. שמביטים אל בנות הארץ, שנכשלים באיסורי ערוה, שהיו נושאים אם וביתה, והיו נושאים כנעניות שאין בהם איסור זה. ואמר הקב"ה היות והטיל דופי במעשיהם, שהם היו ללא רבב, הוא יצטרך להתמודד עם ג' נסיונות אלו.

וז"ל המדרש 'אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה אמרת חשודים בניך על אבר מן החי חייך אפילו בשעת הקלקלה אינם אלא שוחטים ואוכלים וישחטו שעיר עזים, אתה אמרת מזלזלים הם בבני השפחות וקורין עבדים (תהלים קה) לעבד נמכר יוסף, אתה אמרת תולין עיניהם בבנות הארץ חייך שאני מגרה בך את הדוב, (בראשית לט) ותשא אשת אדוני וגו'.

וא"כ נגזר על יוסף להימכר כבר מצד הקב"ה, והשבטים א"כ היו מוכרחים במעשיהם לעשות את שליחות ה', וכל מה א"כ גודל העונש.

פיו ונויו מקפידים יותר מאשר על שאר חלקי הכתר.

הבה וננצל את אור ימי החנוכה לעלות ולהתעלות דווקא מתוך החושך, ונבקש בפה מלא מהרבשי"ע שאנחנו לא רוצים להסתפק רק בזכר לנס שהיה במקדש, אלא רוצים את המקדש עצמו, את גילוי מלכות שמים בעולם, את מלכות בית דוד, ואת בנין בית המקדש. ויקוים בנו הפסוק "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול".

י"א) "פניני פז" - פרשת לך לך
מהרה"ג רבי אברהם זלצמן שליט"א
פניני פז מבעל מחבר ספר "אדני פז" על
סוגיות הש"ס

חטא השבטים במכירת יוסף – ויאכלו לחם,
האדישות אחר דבר שיש בו אופי שאינו עולה
בקנה אחד עם הדרך הישר

בראשית פרק לז פסוק ב (פרשת וישב)
ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם: וגו'
ועתה לכו ונהרגהו ונשלכהו באחד הברות
ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו
חלמתיו: וישמע ראובן ויצלהו מיזם ויאמר לא
נכנו נפש: ויאמר אלהם ראובן אל תשפכו דם
השליכו אתו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל
תשלחו בו למען הציל אתו מיזם להשיבו אל
אביו: וגו' ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק
אין בו מים: וישבו לאכל לחם וגו' ויאמר
יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו
וכסינו את דמו:

א.

בפרשה תמוה זה נמצא אחד העניינים המתמיהים ביותר על שבטי י-ה, שעל פניו נראה כמעשה עוולה לרצות להרוג את אחיהם, ולבסוף להשליכו לבור ולמוכרו לעבד שטמון בכך עתיד לא ידוע, ואם כי כדלים וכרשים אנו בהיבטינו אל מעשי האבות, ננסה איפה על דרך האפשר לעיין בפרשה זו ע"ד משל ואפשרות.

ותחילה יש לעיין מדוע אכן היה כ"כ להוט בקירבם להורגו, ונראה מתוך הפרשה משום שחלומות

האדישות לצערו של יוסף הוכיח כביכול שבמעשיהם היה גם מניע מתוך רגשי כעס, וע"ז נענשו.

ואף ראובן, כשחזר צערו היה מחמת שלא רצה שיעקב יצטער שמת יוסף ויתלה הסירחון בו, אך לאחר שנמצא פתרון כביכול לא עסק ראובן בצערו של יוסף ולנסות להחזירו, וא"כ אף לו לא היה אכפת כביכול מצערו של יוסף ועל דבר זה נענש גם הוא.

ד.

מתוכן הדברים עולה יסוד ותובנה, שישנם דברים שהאדם נצרך שהם ייעשו, הם מכורח גזירה או מציאות בלתי נמנעת הדברים נעשים, אף אם על פניו יש בהם סתירה כביכול לדרך הישר.

כגון אדם שנאלץ לעבוד בלית ברירה בעבודה שהיא איננה לכתחילה, או אדם שמתנסה בנסיונות קשים, או שלחילופין צריך לעשות בלית ברירה דבר מה שיצער יהודי אחר אף אם זה מוכרח להיות כך, צריך שהאדם לא יישאר אדיש, ויקבל את הדברים בשווין נפש, ועוד 'הנה מהמצב', אלא עליו להיות שותף בצער של הזולת, וכן לא להתרגל למצב שהגיע אליו ולהוריד את השאיפות, כלומר אף אם הוא מוכרח לעסוק בדבר מה שלפחות זה יציק לו וישתדל להחזיר בעצמו שעושה זאת בדיעבד ולא שיחיה כאילו וזה לכתחילה, ואז הדבר יוכל להיות מורגל לו אף לכתחילה.

בכך שהשבטים אכלו לחם אחר מכירת יוסף, היה בזה משמעות כאילו וזה לגיטמי והגייוני למכור אח, ולא משנה מה המניעים של האחים, וע"ז היה העונש שהיו צריכים בזמן זה לשבת ולבכות עימו, ואולי אף להסביר לו את טעם המכירה שהם לא רוצים להינזר בגללו כביכול וכדומה.

ותגדל התמיהה שמטרת המכירה היתה ממניעים טובים, ושמעתי ביאור במעשיהם, שסברו שלאברהם אבינו היה שני בנים יצחק וישמעאל, וליצחק היה ב' בנים יעקב ועשיו. ולא רצו שגם אצל יעקב תהיה מציאות כזו של בן אחד צדיק והשאר כביכול נפליטים הצידה להיות רשעים, ולכן סילקו את יוסף שלא יתפוס את מקומם. ועכ"פ אף אם הקב"ה גזר שימכר יוסף, עדיין יכול היה להיוודע הדבר ליעקב, אך מאחר והשביעו השבטים את הקב"ה על כך לא נודע הדבר ליעקב, ומשמע מכך משום שהסכים למעשיהם אף בלא הגזירה שנגזרה על יוסף, ולכן הסכים לרצונם שיעקב לא יידע מכך.

וא"כ על מה גודל עונשם עד כדי שעשרה הרוגי מלכות, קרה בגללם, ואין ספור עונשים נעשו עי"ז.

ה.

ושמא אפשר לבאר זאת, שהעונש היה על 'וישבו לאכל לחם', וכתב רבי אברהם בן הרמב"ם שנכתב זאת על מנת להדגיש שלא היה להם כל חרטה על מעשיהם.

אכן הוסיף בזה החיזקוני דבר נוסף 'וישבו בסעודה, וישבו מרחוק לאכול לחם פן ישמעו משם קול צעקתו', כלומר שהלכו למרחוק על מנת שלא לשמוע את צעקות יוסף הקורה לעזרה, ואו שהתרחקו בכדי שלא היכמרו רחמיהם עליו או שזה טרדם.

ודבר זה הוא בפנ"ע עילה לעונש, שככלות הכל אף אם נגזרה על יוסף גזירה, ויש לשבטים מניעים רוחניים סוכ"ס, הם כעת גורמים צער נורא לאחיהם, ובזמן זה אין זה הזמן המתאים לעשות סעודה 'ולאכול לחם'. ובמפרשים מסבירים שאף חילקו אוכל לעוברים ושבים, בזמן שיוסף קורה לעזרה.

~~~~~
"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א רז"ב "דעת יוסף" אשדוד

בס"ד "נחשבה" וישב תשפ"ד

חכם עיניו בראשו – לנוס מהנסיון – עדיף מלעמוד בו

כיצד עומדים בנסיון?

זכינו ויש לנו פרשה שלימה בתורה, של עמידה בנסיון, מעשה דיוסף. ממנה נוכל ללמוד את הדרך, והרי האדם אינו יודע לעולם מה יביא המחר. כמו שאמר שלמה המלך בחכמתו, **אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה ילד יום.**

והנה אנחנו מתפללים בכל יום, **אל תביאנו לידי נסיון**, וצריך לומר שהטעם הוא מפני שקשה מאד לעמוד בנסיון, כל נסיון הוא סכנה, סכנה רוחנית שהיא קשה יותר מסכנה גשמית, שהרי אמרו גדולי המחמיוא יותר מן ההורגו, סכנה להכשל בחטא היא בודאי סכנה עצומה. ומהחשש פן ואולי לא נעמוד בכך, אנו מבקשים, **אל תביאנו לידי נסיון**.

מאיךך רואים, שמי שכן עומד בנסיון, הוא רוכש מעלה עליונה, כדאיתא ברש"י בסנהדרין דל"א ע"ב, על דברי הגמ' שם, שלחו ל' למר עוקבא, לדזיו ליה כבר בתיה שלם.

וברש"י פירש, כמשה שהוא בן בתיה, למי שמקרין עור פניו כמשה רבינו שגדלתו בתיה בת פרעה. לשון אחר כבר בתיה כמשה שהוא בן בית דכתיב בכל ביתי נאמן הוא, לדזיו ליה ע"ש שהי' חכם וכתוב חכמת אדם תאיר פניו. ומצאתי בספר הגדה שהיה מר עוקבא בעל תשובה שנתן עיניו וכו' וכבש יצרו ופטרה לשלום ונתרפא, וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים, וע"ש כך קרי ל' ר' נתן צוציתא במס' שבת, ה"נ להכי כתבו ליה הכי ע"ש האור שהי' זורח עליו, עכ"ל רש"י. ולמדנו מכך, שכאשר אדם זוכה לעמוד בנסיון, הריהו מגיע בדרגתו לגבהי שמים, נר דולק בראשו מן השמים, וחכמת אדם תאיר פניו. וככל שהנסיון יותר גדול כך גדולה המעלה של עמידה בו. עד כדי שאפשר להגיע לזיו של משה רבינו עליו השלום. והיטב אשר אמר מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצוק"ל, באחת השיחות שנשא בישיבת פוניבז', כי פעמים ואדם פשוט אפילו, יכול להשתוות במעלה עם גדולי עולם.

והנה בדורינו ובזמנינו הנסיונות גדולים מאד כל אחד במצבו הוא, וככל שנעמוד בהם יותר כך יוטב לנו. וחכמת אדם תאיר פניו. ובודאי צריך ללמוד לאשורה את הפרשה של יוסף הצדיק, של עמידתו בנסיון.

והנה עמידתו של יוסף בהנסיון שעבר, כתובה בתורה בשלוש מלים בלבד, **וינפ ויצא החוצה**, זה הכל, לא יותר אבל גם לא פחות, כי אין עצה אחרת רק לברוח מהנסיון, ולא לסמוך על עצמו, **ערום ראה רעה ונסתר ופתיים עברו ונענשו**, אם האדם סומך על עצמו הוא עלול להכשל, אל תאמין בעצמך, זהו הסוד הגדול. וכך ורק כך, עומדים באתגרי החיים.

בעולם המסחר זהו כלל ברזל: לא להאמין לשום הבטחה של אף אחד. מנהל בנק שנותן הלואה על סמך אימוץ, מואשם במעילה ובבגידה, אסור להאמין לאדם היותר נאמן, ואם ימצאו שהאמין יתבעו אותו לדין. ישאלוהו לאמר: למה האמנת? ולא תועיל לו שום טענה, שהוא היה משוכנע בנאמנות הלוח. וכמו כן ברוחניות הכלל הוא לא להאמין... **לעצמו**, אל תאמין בעצמך, וזהו כל ענין ההרחקות והסייגים, וכך שנינו בתחילת מסכת אבות, **ועשו פייג לתורה**, וכל כך למה, מפני שאסור לאדם להאמין לעצמו, וזהו **וינפ ויצא החוצה**. כי לפתח חטאת רובין, הפירצה קוראת לגנב, ויש גנב.

אמרו עליו על הסבא זצ"ל מקעלם, שהיה דומה למאלף חיות, בכך שהחזיק את עצמו ברסן בלי שום היסח הדעת, כמו המאלף שמחזיק חיה מסוכנת ולא מרפה אחיזתו והשגחתו לרגע, כי יודע הוא שברגע שירפה מעט הוא עלול להטרף. וכל כך מפני שאסור לאדם להאמין בעצמו, אפילו אם הוא גדול הדור בעצמו. וכך ראינו את רבותינו בכל הדורות ובכל התקופות.

ר' ירוחם בספרו דעת תורה על התורה, כאן בפרשה, מבאר שישנם פיתויים בחיים, וכאשר נמצאים במקום הפיתוי מי יודע לאן יגיעו. ואין שום עצה רק להמלט מהמקום.

מאיךך אומר ר' ירוחם ישנו כח נורא של וידבר על לב הנערה, עד כדי כך עלול האדם להכשל שאפי' דינה שגדלה בבית יעקב הגיעה למצב של וידבר על לב הנערה. הרי לנו מה גדולה הסכנה.

והנה זה לשון הגמ' בסנהדרין ד"ט ע"ב, **א"ר יוחנן תוקפו של יוסף ענותנותו של בועז תוקפו של בועז ענותנותו של פלטי בן ליש**, וע"ש כל הענין. ומבארים המפרשים שע"י כח ההתגברות של יוסף ניתן לבועז כח, וע"י בועז ניתן כח לפלטי בן ליש. וכמו כן אנחנו יונקים את כוחינו לעמוד בנסיונות החיים, מהם.

ומה עשה יוסף בעצמו כל אותם שנים, שהיה לבדו במצרים. מצינו שמסר להם לאחיו סימן של עגלה ערופה, שאת זה הוא למד עם יעקב אבינו מרם שעזב את ביתו. והרי לנו הסוד כיצד הוא החזיק מעמד. והיינו משום שעסק בתורה כל אותם שנים.

ומצינו בגמ' יומא דף ל"ו ע"ב, רשע בא לדין אומרים לו למה לא עסקת בתורה, אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית יותר מיוסף, ומכאן, שיוסף עסק בתורה.

ובחז"ל מוצאים כמה וכמה דרכים ועצות כיצד מתגברים על היצר הקשה והמשחית, ומשמע שגם יוסף הצדיק נה בדרך זו, עי' בסוגיא דגיטין דנ"ז ע"א, שפטפט ביצרו יותר מיוסף. ומבואר שזו אמנם היתה דרכו של יוסף בעצמו. וברש"י שם פירש שזולזל ביצרו, וזו ג"כ דרך העולה בית ד'.

ועדיין יש נסיון אחר, שג"כ למדנו מפרשה זו, והוא אשת פוטיפר בעצמה, ורש"י בפרשה, כינה אותה ארורה, אף שהביא שנתכוונה לש"ש, כלומר שגם לה היה נסיון, אלא שלא עמדה בו. והיינו שלא מספיק שמתכוונים לשם שמים, צריך גם מעשים טובים, לעשות רצון אביך שבשמים...

"בזמרג" (בעין הסערה)

דרמה מדהימה עם מסר חד מאד!

פרק ל"ו "בין תקוה ליאוש"

תמצית קצרצרה מהפרקים האחרונים.

דודי וצילה מקימים בשעטו"מ בית נאמן בישראל, דודי שוקד על לימודיו בכלל של רב שלמה שרפשטיין, הוא עושה חיל בלימודיו וצילה מביאה את עיקר הפרנסה מעבודתה, הם חשים עצמם מאושרים מאד, אך לאחר מספר שנים הם מגלים כי בעיה קשה מעיבה על שלום הבית הנפלא, אין רמז קל לילד שישמח את הבית בבכיותיו ובמצהלותיו, דודי מבקש להתחיל לעשות בדרך ההשתדלות הטבעית, אבל צילה דוגלת בהשתדלות הרחנית קודם לכל. הם נוסעים לכל מקום בו יכולים הם לבקש על כך, אך הישועה רחוקה מהם.

לאחר מספר שנים כשהישועה מתמהמהת, מסכימה צילה לפנות לרופאים אבל אין משם כל ישועה, אין אחד מהרופאים שיכול לתת הסבר למה הישועה מתעכבת, עד שהם מגיעים לד"ר יוסף הדר אחד מגדולי המומחים בתחום, לאחר סדר מבדקים הוא עולה על הבעיה, חיידק קשה ואלים דוגר בגופה של צילה והוא זה שמונע את הילודה. הוא מציע להם לנסוע ליוהנסבורג שם ישנה מרפאה מיוחדת במינה בראשות ד"ר אוגוסט פיינהנדלר שעלה על שורש המחלה ומצא לזה תרופה, אם כי היא יקרה מאד שאין בכיסו של אדם מן השורה לממנו, הטיפול יכול להתמשך למעלה משלוש שנים, הם יצטרכו לעקור את דירתם לתקופה זו אל המקום.

צילה מהססת כי היא שמעה מהרופא שאין יותר מ- 75 אחוזי הצלחה, הטיפול יקר למדי והם יגיעו עד פת לחם, האם חובת ההשתדלות מגעת עד כדי כך?

דודי מעוניין בזה, הוא מעדיף להיות עני ובעל משפחה, מאשר עשיר וערירי, הם שואלים בעצת רבנים שממליצים להם לנסות את הטיפול, הם נוסעים למקום. רב שלמה דואג להם לאיש קשר שיעזור לבם בכל, הם מקבלים דירה בעלות כמעט אפסית, צילה מודיעה לדודי שהיא הולכת לבדה לבית החולים, היא רוצה שהוא ישקיע את כל ראשו בתורה ואת הדאגה לעניינים הגשמיים יניח לה.

משפחת סטוויצקי בירושלים שרויה במתח עצום, למעלה משנה עוברת מאז שדודי וצילה יצאו לדרום אפריקה וכמעט שאין להם קשר, אין להם מידע מה עובר עליהם, האם הם בדרך לישועה או שעדיין הם רחוקים, הטלפון היה יקר מאד ולא היה באפשרותם לממן עלות כה גבוהה, גם מכתבים לא הוחלפו ברמה סבירה, ברוריה אמנם כתבה הרבה מכתבים, מידי שבוע שלחה מכתב אחד, אבל על כל חמישה מכתבים שבה רק תשובה אחת וגם היא בקושי, מילים חטופות שלא רמזו על כלום.

דודי מיעט לתאר את העובר עליהם הוא חשש מכל מילה שיפרשנו מעל ומעבר, כדך הורים דאוגים, צילה פחדה לספר על הטיפולים, בשל העדינות שבדבר, היא גם פחדה לטעת אשליות, הרופאים אמנם נתנו להם סיכויים סבירים, אבל עדיין לא מעבר לארבעים עד חמישים אחוז, הפחד הגדול שלה היה כי לבסוף יצאו בפחי נפש.

את הסיכויים הגדולים יראו בסוף השנה השניה או באמצע השלישית, אמר הרופא בסוף טיפול שעלה על שרטון, הגוף מגיב באיטיות עצומה, אמנם הוא מגיב טוב אבל עדיין השינויים מזעריים, מה שנראה לו שהם בדרך הנכונה אבל קשה לנבא, כי כבר קרו מספר מקרים שההר הוליד עכבר. הרופא היה כנה ולא רצה שיחיו באשליות, לכן הפיח תקוות מסויגות, זה הביא את צילה לחיות בחששות תמידיים, לכן לא רצתה לטעת אשליות בקרב זולתה, כמעט מההתחלה היה ברור לה שהטיפול יהיה ארוך מאד, לכל הפחות בן שלוש וחצי שנים, המקרה שלהם הוא קשה מאד, הנגיף עקשן גדול מאד ולוקח הרבה זמן לבווד אותו שלא יבנה תאים חדשים.

ברוריה הייתה רצה מידי יומיים שלושה לכותל המערבי להתפלל, את הקבר רחל פקדה כמעט מדי שבוע, היא הכירה כמעט את כל הנשים הזקוקות לישועה, כולן היו מתמידות כמוה, נוצר קשר בין הנשים, שמות הוחלפו כמו קבלות מכל הסוגים והגוונים, שכל אחת קיבלה על עצמה, כל אחת קיוותה שבאמתחת זולתה מונחת קבלה יותר בוקעת עולמות, והן התפללו על הזולת יותר מאשר על עצמן, שהרי כל המתפלל על חברו נענה תחילה.

ברוריה חשבה באופן רציני כי על רב אברהם לנסוע לדרום אפריקה לחזק את הזוג הצעיר, היא גם הייתה מצטרפת לנסיעה, אבל העלות יקרה מאד וכאמא היא נדרשת בבית יותר מאבא, אבל רב אברהם הסתפק אם הוצאה זו חשובה עד כדי להוציא את מעט הכספים שאגרו בשביל אלו שנמצאים בשידוכים.

ברוריה לא הצליחה להבין את הקאלטקייט (קרירות) של בעלה, לא לראות את דודי יותר משנה ומי יודע עוד כמה, היא משתגעת מכל יום שעובר והיא לא רואה את זיו פניו, נכון שהתחתן, אבל הוא נשאר בכורה הוא זה שעשה אותה אמא, את זה היא לא תשכח כל ימי חייה.

"אברהם למה במחילה אתה כל כך קר, כמעט כאדם זר, זה הזוג שהיה אמור להיות ראשון אצלנו (נחומי הקטן הקים בית לפניו) אבל מהם עוד לא רווינו נחת, מי לא יבין את הצורך החשוב לעמוד לימין המשפחה בשעות הקשות שלהן?"

"הכל טוב ויפה, אבל אני בטוח ומשוכנע שלזוג יותר יהיה נוח אם נעמוד מרחוק ולא מדי קרוב, מצבם עדין מאד, צילה ודאי לא תראה בעין יפה שאנחנו קרובים מידי לצלחת שלהם, עמדתי על אופיה והיא מאד מפתיעה, מדי פעם גיליתי אצלה תכונות כאלו ואחרות שלא מצויות בנשים סטנדרטיות.

"אני שומעת אך קשה לי להסכים, אבל אני יודעת שבדרך כלל אתה צודק, אך אכפת לך לשאול את המו"צ שלנו שיאמר לך תשובה הלכתית בעניין, אחרי הפסק שלו אני תמיד רגועה".

"את זה בלי נדר אעשה, אם יאמר שעלינו לנסוע אתחיל לגייס כספים כדי לקנות כרטיסים".

הוא נכנס למו"צ שלקח את זה מאד ברצינות, הוא הכריע רק לאחר יום של עיון בדבר, כי נסיעה זו היא יקרה מדי ואין היא בגדר הוצאות הכרחיות, יש הוצאות יותר הכרחיות, להיכנס לים של חובות לזכה נושא, אינו כורח המציאות, בפרט כאשר הזוג בכלל לא דורש זאת, אפשר לעשות טלפונים אחת לשבועיים שלושה, המשפחה תרגיש חום וקרבה גם בקשר כזה.

ברוריה קיבלה את הדין ומאותו עת התחילה לזרום עם טלפונים, היא לא הסתכלה על ההוצאות של הטלפונים שהיו די יקרים, היא עשתה הכל להראות לזוג הצעיר שהם עומדים לצדה ולא שוכחים מהם לרגע אחד.

דבר זה שימח את דודי מאד, הוא שמח לגלות כי הוריו דואגים להם מאד ולא שוכחים מהם, הם מתפללים עליהם והתפילה חשובה מאד, גם צילה נהנתה מאד, היא הביעה להם תודות רבות על הקשר שעושים.

ברוריה לא סיפרה להם על אין ספור טלפונים שניהלה עם רב שלמה שרפשטיין בניסיון להציל ממנו פרטים, אבל רב שלמה שמר על הפרטיות של הזוג, הוא היה מוכן לומר לה רק שהרופא רואה התקדמות מסוימת אבל לא יכול עדיין לתת תאריך מתי יתרחש הסוף לסאגה הממושכת אותה הם עוברים, הוא הבטיח לה שאם יהיו לו יותר פרטים ישמח לשתף אותה בכך.

***

מומי טלפן כבר בפעם העשירית אל עו"ד חוזליטו חוחדוף לברר אם ישנה התקדמות בסגירת המסמך. חוזליטו פיהק בפעם המי יודע כמה בעת שדיבר עם מומי, לך תספר למומי שהוא רק אחד חלקי חמשה עשר מהמוזמנים שביקשו עבודות דחופות, כל אחד בתחום שלו, לכל אחד היה צריך לספר סיפור אחר למה הוא זוחל בעצלתיים. תמיד הוא מצליח לאלתר תירוץ די משכנע, כך הוא חי יפה עם הקליינטורה וגם שקט עם המצפון החלוד שלו.

אלא שאת מומי משום מה הוא לא מצליח להשקיט, מומי נסער מאד, הוא הזמין עבודה בשווי בלתי נתפס, בשום עסקה לא השקיע כל כך הרבה כסף, אלמלי ידע מאחד מהמקורבים של אשתו שהונה נאמד בכעשרה מיליוני דולרים [ולפי הערכה זהירה, אף יותר] לא היה משקיע מיליון דולר, השקעה מדי גבוהה, אבל חשקת הממון של מומי לקבל את נכסיה של הילה גברו על קמצנותו.

"חוזליטו אתה נשמע לי מידי רדום, מה עשית בשבועיים האחרונים מהפעם האחרונה שדיברתי עמך, התקרבת לסוף??"

"אני ממש בליטוש האחרון, בקצה האחרון שלו, מיסטר מומי אתה יכול להאמין לי שאני אוכל וישן על העבודה שלך, אני לא עובד על זה כאחד מהקליינטורה שלי אלא כחבר, אבל היום לא ארוך מיד, יש כל מיני עיכובים של הרגע האחרון שלא מאפשרים לי לסגור את הקצה האחרון".

"נדמה לי שעשית העתק הדבק מהתירוץ האחרון שנתת לי לפני שבועיים, בקיצור לא עשית כלום" רוגז מומי על חברו הכזבן.

"מומי העלבת אותי מאד, אני לא משחק איתך, אבל ישנם כל מיני קשיים שמעכבים אותי שאגמור את העבודה במהירות שאתה מעוניין".

"אני כועס עליך חוזליטו. אתה ישן כמו מרמיטה, כבר חודשיים שלושה אתה מספר לי שאתה נמצא ממש בפיניש האחרון, מה אורך הפיניש? קרויצדונערועטר (הגרמנים ימ"ש השתמשו במילה זו כשהתוכניות התקלקלו להם וקיללו את כל כוחות השמיים באסון שלהם) בקצב התנועה שלך אזדקן בלי לממש את התוכניות החשובות שלי".

"אדוני היקר חסר הסבלנות, האם אתה רוצה שבית המשפט ירגיש בזיוף כל שהוא? אני חייב ללטש את המסמך עד לפרט האחרון, לא אוציא שם רע על עבודתי העדינה והמדויקת, עד עתה לא היה פגם כל שהוא במסמכים שהוצאתי ולכן הם התקבלו בכל בית משפט, אתה בחוסר הסבלנות תגרום שיעלו על כך שאני זייפן וזו הוצאת שם רע על מלאכתי הטובה".

"טוב לא לזה התכוונתי, התרכז מומי שחשש שחוזליטו הספץ יתנער מהעבודה הסיזיפית, אבל למען ולמען חברותנו ארוכת השנים תן לי תאריך סופי לחלוטין, אני לא יכול לסבול סחבת מדי ארוכה, אני חי איתה, מדי הרבה זמן מעבר למה שתכננתי".

"מה רע שאתה נשוי לה, הלא גם כך יש לך חלק בנכסים שלה, אם היא תמות לפניך יהיה לך את נכסיה מדיני הירושה".

"מי ערב לי שהיא תמות לפני, אולי אותה "קלאפטע" תחיה כמו אביה סבה ואבי סבה, אז יש לה עוד הרבה שנים לחיות, דבר נוסף היא מידרה אותי לחלוטין מנכסיה, אין לי חצי מושג מה קורה איתם, אני יודע שיש לה הרבה מאד נכסים, אני יודע בדיוק במה השקיעה, יש לה עשרות דירות במספר מדינות כולל ישראל, יש לה מניות במספר חברות תעופה, כאל על יונייטד איירליינס סוויסאייר בריטיש איירוויס וטורקיש איירליין ומניות בכמה חברות נדל"ן, את כל זה אני יודע, אבל היא הצליחה להערים עלי והעלימה ממני גישה לאף אחד מנכסיה, הכל נמצא אצלי רק בידיעה ולא במציאות, אני שובר את ראשי איך אוכל לגשת אל הנכסים שלה בתור מיופה כוח או שותף?

"מעניין, אתה חי איתה כל כך הרבה שנים ולא הצלחת לעמוד על הסודות שלה? זה ממש לא מתאים לאופייך החתרני, מעולם לא הרדימו אותך אלא להיפך, איך כאן קרה לך כזה פנצ'ר?"

"שאלת שאלה טובה מאד, אבל נראה שהיא חשדה בי, בגלל צילה הבת שלה, היא לא הפסיקה מללכך עלי, מרגע שראתה אותי לא מצאתי חן בעיניה, היא הוציאה עלי דיבה רעה עוד אצל סבה, שאני רמאי ונוכל, אחרי כן הלעיזה עלי אצל אמה שלא תתחתן איתי, אמה מצד אחד לא שמעה לה והחליטה להתחתן איתי בגלל קשוי בדירות, אבל באוזן השניה כן קיבלה את רכילותה, היא שיירנה את נכסיה תחת שם שונה שאיני מכיר כלל, כמה שניסיתי לברר, נתקלתי בחומה בצורה, ממנה לא הצלחתי להוציא כלום, היא ממש אשה מסתורית וזה מה שהכי מרגיז אצלה, אנו נשואים קרוב לעשרים שנים ועם כל המילים היפות שהיא מעניקה לי חינם.. אין כסף".

"בעצם הבעיה, כבר לא כל כך מסובכת, אם אתה יודע היכן הן ההשקעות זה כבר 50% מהבעיה, עליך כעת לעשות ניחוש תחת איזה שם היא משקיעה את נכסיה, אך אם אתה רוצה שאני אעשה זאת, עליך לתגמל אותי בעוד חצי מיליון דולרים". השמיע חוזליתו רעיון נועז.

"אתה רוצה למצוץ ממני את כל נכסי? אז מה עשיתי? כבר כך השקעתי מיליון דולר, עכשיו אתה אומר לי שרק בשביל להוציא פרטים מדויקים תחת איזה שם היא משקיעה זה עוד חצי מיליון, אז כבר לא נשאר לי הרבה רווחים, זה לא מדי הרבה בשבילך?" התקצף מומי על מסע הסחיטה

"מומי חמודי, תניח לי לרגע, אני יכול לשאול אותך סתם שאלה מרגיזה? עשית כל כך הרבה עסקים איך אומרים אצלכם? טפו טפו שלא יתקרב שטן ושד משחת, דופקים על השולחן, שלוש או ארבע נקישות, אני לא זוכר בדיוק, מה שסבתי החצי יהודיה [נשמתה בגנזי גן לא יודע איזה, קר או חם מוצל או מהביל] הייתה אומרת, כדי להביע לחש כנגד עין הרע, יתכן שאמרה חמסה חמסה, יש לכם הרבה מטבעות לשון כנגד עין הרע.

אז בלי עין הרע שיהיה לי עשירית ממה שיש לך, גם בזה אוכל לחתן את בני בני בכבוד, למה אתה רוצה לבלוע את כל העולם?! הרי בעוד כמה שנים אתה עושה "פיפף" ונגמר ממך, מה אתה צריך כל כך הרבה כסף, הרי הררים מטיילי זהב כסף ונחושת, מכרות אבץ בדיל ועופרת, יהלומים ומרגליות, שילכו לבסוף שוב לילדך החורגים, אז מה תרויח שתוציא מאשתך ותחזיר את זה לילדים שלה?

"חחה, הם ילדי כל עוד אני נשוי לאמם, אבל אני רוצה להתגרש ברגע שאשים את ידי על כל נכסיה, ילדיה כבר לא יהיו ילדי החוקיים, אם יש מי שיכול לרשת אותי, אלו שני אחי ושלושת אחיותיי, אבל אל דאגה, אני אכתוב שטר צוואה בו אנטרל כל אדם בעולם, שלא יקבל גרוש אחד מכל מה שעמלתי בכל כוחי, אין לי חשק שאנשים שלא עזרו לי במאומה יקבלו חלק מהכסף, היושר מחייב זאת, מי שלא עזר בחיי לא יקבל ממני אפילו פרוטה".

"מומי אתה לא מתבייש, אתה רוצה לגנוב את כל כספי אשתך שהיא עמלה עליהם בכל כוחה, רק לאחרים אינך מרשה לגשת אל פרוטה אחת מנכסך שחלקם הגדול בא מעמל אחרים בלי לפרט".

"חוזליתו היקר, אתה בא ללמד אותי מוסר? לא בשביל זה פניתי אליך, אתה התבקשת לסדר לי מסמך שיעזור לי להשתלט על נכסי אשתי היקרה, אתה תעשה את עבודתך ותקבל על כך סכום מכובד שבחלום הלילה לא היית מקבל מאף אדם".

"אוקי אני ממשיך בעבודה, רק רציתי להכיר את האישייות שלך, נתת לי צוהר רחב מאד להכיר אותך".

***

חוזליתו, למרות שלא היה מל"ו הצדיקים עליהם עומד העולם, היו לו רגעים שמצפוננו התעורר לתחיה, היה זה כל אימת שנוכח בשחיתות שעוברת כל גבול, גם הפעם שארית מצפוננו התקומם וייסר אותנו, הוא פגש המון אנשים מושחתים ולמד לחיות עם כולם, אבל מומי התעלה על כולם, הוא חי חיים יפים עם אשה קרוב לעשרים שנים, נתח מכובד של שנים, שמצדיק לכבד את הפרטנר שלצידו.

אבל מומי לא נוהג במינימום שרק ניתן לצפות מיצור אנוש, הוא נוהג כלפי רעייתו כגנגסטר אמיתי, איך יתכן שיצור אנוש לא יפסיק מלחרוש רעות על בן זוגו? הוא רוצה לרוקן אותה מכל נכסיה ולאחר מיכן הוא יגרש אותה וישאיר אותה בלי פרוטה לצידה.

לעומתו הוא חוזליתו מכבד את רעייתו שחי עמה פחות שנים, הוא נשוי לה רק 4 שנים ומעולם לא עלתה בלבו מחשבה רעה נגדה, איך זה שמומי שנשוי לרעייתו כל כך הרבה שנים, כל מה שבמוחו, איך לרוקן את כיסה? כדבר הזה לא פגש, כאב לו הלב שהוא צריך להיות המשרת של אותו מושחת.

"אסור לי לתת יד לפשע כה חמור, אפילו שהוא מבטיח לי על כך מיליון דולר, אבל אני לא מאמין שיתן לי אותם, מתאים שיום אחרי שאקבל את הכסף ישלח לי צמד פושעים שירוקנו את ביתי במקרה הטוב".

הוא לא היה מסוגל לחשוב על גרוע יותר שמאד התאים לאופיו המושחת.

איך מצילים את הילה המסכנה מהסכנה שמרחפת על ממונה?

***

רב שלמה שרפשטיין יצא למסע הרצאות במספר ארצות ברחבי ארה"ב ובאנגליה, מעגל שומעיו התרחב מאד, לא רק בארץ רצים לשמוע את שיחותיו, יש לו מעריצים בכל מיני ארצות שמעוניינים לשמוע אותו, חבר המעריצים ארגנו אולמות בארה"ב ובאנגליה, רב שלמה החל לצאת מדי שנה שנתיים לחודש וחצי להשמעת הרצאות בנושאים חובקי עולם, הוא עבר ממקום למקום והותיר רושם בל ימחה בכל מקום.

באחת ההרצאות ישב יהודי עשיר מופלג חרשתן גדול שנקלע להרצאה על פי בקשת בנו שהיה חסיד גדול של רב שלמה, החרשתן שמע והתלהב מאד, הוא החליט, למה לא נזכה את ארצי בכמה הרצאות נפלאות?

לאחר השיעור ניגש אל ר' שלמה והודה לו באנגלית ובאידיש על ההרצאה הנפלאה, לאחר מיכן ביקש ממנו שיתן סדרת הרצאות ביוהנסבורג מקום מושבו, יש שם בלי עין הרע עשרות אלפי יהודים מכל הסוגים והגוונים, הוא מממן לו את כל השהות במקום, שבועיים במקום יתנו הרבה פרישקייט (טריות) למקום.

רב שלמה קיבל את ההצעה בשמחה, כך נוצרה אפשרות לבקר את הזוג הצעיר שלו ממש בהיסח הדעת.

עוד בטרם בואו למקום טלפן לדודי והודיעו כי נוצרה לו אפשרות לבקר משך שבועיים במקום, הוא שאל אם יוכל לבוא לביקור, דודי וצילה מאד שמחו לביקור, הם חשו שזה תמריץ לאחר ניתוק של שנתיים ומחצה, לא קל לשהות רחוקים מהבית כל כך הרבה זמן, יש אמנם התקדמות, אבל היא איטית למדי, צריכים כל כך הרבה סבלנות. לא אחת חלות נפילות, כשכבר נדמה שפרצו את הדרך, הדרך אל ההצלחה נפרצת, חלה לפתע נסיגה וצריכים להתחיל הכל מההתחלה.

כך זה היה כשכבר שהו במקום שנתיים ורבע, נדמה היה שכבר הטיפול מצליח, אוט אוט הגוף משוחרר מאותו נגיף מרושע, צילה נוסעת לבדיקה שעומדת לאשר כי יצאה מכלל הסיכון, אבל הרופא משתהה במעבדה יותר מדי זמן, צילה חשה את לבה צונח מטה, היא כבר מבינה את משמעות הדבר. היא מרגישה איך הדמעות מתחילות לזלוג במורד לחייה, היא מתביישת בתופעה זו, היא הקשווחה לפתע נשברת כמו אשה קטנה ונפחדת.

אבל לאחר כמה דקות צילה חוזרת אל עצמה, היא אומרת פרקי תהילים בכוונה גדולה ומצפה לישועתו יתבך, היא יודעת שהרופא הוא רק שליח ההשגחה העליונה ותו לא, הכל מסתובב למעלה.

הרופא יוצא וסבר פניו מופשרות, נראה שעמל קשה לשמור על ארשת חייכנית כדי להפיג את הקרח. ד"ר אוגוסט מנסה להפיח תקוות, הממצאים שבידו מראים שיש לו יכולת ללחום בנגיף האכזרי, הוא לא מאותם שהראו מהרגע הראשון שהם חסינים לחלוטין. הוא לא היה נוטל פרוטה אחת מהם ואחרי כן לשבור את לבם בדמיונות, כבר היה פעם שחשב ברגע הראשון שהנגיף בר כיבוש, הוא התחיל את הטיפול כרגיל וכמובן שהמרפאה שלו דרשה את הכסף, אבל לאחר חודשיים גילה שהוא טעה בדאגנוזה אין טיפול לזוג, הוא התנצל על הטעות והשיב להם את כל הכסף. ולא עוד, אלא שפיצה אותם על עוגמת הנפש שנגרמה להם.

במקרה של משפחת סטוויצקי הוא היה משוכנע שיש כמעט חמישים אחוז סיכוי לנצח את הנגיף, הוא הודיע להם את התחזית שלו ולא ניסה לרגע להטעות אותם, לכל אוך הדרך הוא ראה שהתחזיות שלו נכונות.

אבל אף הוא הופתע מפעם לפעם מחסינותו של הנגיף שבכל פעם מראה התאוששות כאילו לא עבר מתקפה עוצמתית, אוגוסט חשש בתוך לבו שאולי המקרה הזה הוא מקרה אבוד, אבל נזהר מלהקרין יאוש, דבר זה הכי גרוע בטיפול, הוא ניסה בכל כוחו להראות חיוניות ותקווה, אבל את צילה לא ניתן לרמות, היא ידעה להבחין בצליל הדיבור מתי זה דיבור אמת או שזה סתם. היא לא חקרה את הד"ר אבל פניה הביעו את הכאב העצום.

"גב' חשובה ביותר, אני חייב לומר לך את האמת, מדובר בנגיף לא פשוט, אבל עדיין אני מלא תקווה שבפעם הרביעית נמגר אותו, כמובן שאצטרך לזה מימון נוסף, אתחשב מאד ואקח הפעם רק כחמישית מהסכום, אם נצליח מה טוב, אם גם הפעם לא נצליח למגר את הנגיף אראה את המקרה כחסר תקווה, אחזיר לכם את כל הכספים שהשקעתם בטיפול, אין לי את הלב לקחת ממכם הון עתק בלי להביא לכם את הישועה. אגלה לך סוד, אני לא משתמש בכסף של המטופל כל עוד לא ראיתי את התוצאות הסופיות.

לפיכך אני מכניס את כל הכספים ששילמתם בחשבון בנק מיוחד שנפתח על שמכם, ורק כאשר הטיפול הוכתר בהצלחה מלאה אני מפקיד את הכסף לחשבון הרפואי שלנו. עד עתה לא השתמשתי אפילו כפרוטה אחת מכספכם, עתה אני מודיע שאני עושה עוד ניסיון אחרון, אם נצליח למגר את הנגיף לחלוטין, ברגע שנשמע שהייתה ליזה תקינה, או אז החשבון שלנו יזוכה לפני כן אני לא נוטל אגורה אחת שחוקה, כדי שאוכל להחזיר לכם את מלוא הסכום".

צילה הייתה חיוורת לחלוטין, ההבנה החלה לחלחל בתוכה כי יתכן שתהיה עקרה כל ימיה ה' ירחם ויחוס. אלמלי תעצומות הנפש שלה הייתה קורסת תחתיה, אבל הלימודים הארוכים שלה בספרי הביטחון עמדו לה לעזר שלא תאבד את העשתונות.

בדיוק לאחר התגובה המאכזבת פגשה את רב שלמה שרפשטיין, כלפיו לא יכולה הייתה לנהוג בהסתרת הפרטים, ר' שלמה יותר מדי יקר בשבילה, הוא הרבה יותר מאבא, הוא נשא אותה על כפיים מרגע שהתקרבה ליהדות, הוא זה שחיתן אותה עם דודי בעלה, על כך היא אסירת תודה לו, היא החליטה לשפוך בפניו את כל צרותיה ולשאול אותו מה הם עושים בעתיד.

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

**אל אחי הסופר ברוך הכישרון הרב רבי יאיר וינשטוק שליט"א
ולנות ביתו תליט"א לבית משפחת קלירס.**

לרגל אירוסי בניהם הבה"ח מטובי שקדני ישיבת זויהל ירושלים

משה ישראל שיחי' עב"ג לבית משפחת העניג ביתר.

יהי רצון שיעלה הזיווג יפה בנין עדי עד!

ויזכו לראות רוב נחת דקדושה

בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

נחת עד בלי די!!!

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!!

hanoch90@gmail.com